

Evaluacija primjene pojedinih međunarodnih standarda postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u Hrvatskoj

Kajser, Nina

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:988173>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-29**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

DIPLOMSKI RAD

NINA KAJSER

EVALUACIJA PRIMJENE POJEDINIH MEĐUNARODNIH STANDARDA POSTUPANJA PREMA MALOLJETNIM
POČINITELJIMA KAZNENIH DJELA U HRVATSKOJ

Mentor/ica : izv. prof. dr. sc. Irena Cajner Mraović

Zagreb, travanj 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Nina Kajser

**EVALUACIJA PRIMJENE POJEDINIH
MEĐUNARODNIH STANDARDNA POSTUPANJA
PREMA MALOLJETNIM POČINITELJIMA
KAZNENIH DJELA U HRVATSKOJ**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

NINA KAJSER

**EVALUACIJA PRIMJENE POJEDINIH
MEĐUNARODNIH STANDARDIA POSTUPANJA
PREMA MALOLJETNIM POČINITELJIMA
KAZNENIH DJELA U HRVATSKOJ**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Irena Cajner Mraović

Zagreb, 2019.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. Specifičnosti maloljetničke delikvencije.....	2
1.1 Psihosocijalni razvoj adolescenata.....	2
1.2. Utjecaj obiteljskog okruženja na adolescente.....	3
2. Rizični čimbenici maloljetničkog kriminala.....	4
2.1. Obilježja ličnosti maloljetnih počinitelja.....	4
2.2. Utjecaj bioloških čimbenika maloljetnika.....	5
2.3. Utjecaj obiteljskih prilika na maloljetnike.....	6
2.4. Utjecaj vršnjačkog društva na maloljetnike.....	8
3. Međunarodni standardi postupanja prema maloljetnicima.....	9
3.1. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta iz 1989.....	9
3.2. Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za primjenu sudskih postupaka prema maloljetnicima iu 1985. (Pekinška pravila).....	11
3.3. Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda o primjeni alternativnih kaznenih mjera iz 1999. (Tokijska pravila).....	12
3.4. Europska konvencija o ljudskim pravima iz 1950. (ECHR).....	13
4. Interes i dobrobit djeteta.....	13
5. Kaznenopravni sustav za maloljetne počinitelje.....	20
6. Svrhovitost i hitnost kao imperativ kaznenog postupka prema maloljetnicima u Republici Hrvatskoj.....	21
6.1. Načelo svrhovitosti.....	21
6.2. Učinkovitost alternativnih mjera.....	24
6.3. Kazneno pravosuđe/diverzija u Hrvatskoj i maloljetnici.....	26
6.4. Načelo hitnosti.....	26
7. Metodologija istraživanja.....	27
7.1. Materijali i metode.....	27
7.1. Ograničenja.....	28
7.3. Ključni pojmovi.....	30
8. Rezultati istraživanja i rasprava.....	31
8.1. Hitnost u kaznenom postupku.....	31
8.2. Svrhovitost u kaznenom postupku.....	49
ZAKLJUČAK.....	63

POPIS TABLICA.....	66
POPIS GRAFIKONA.....	67
LITERATURA	69
SAŽETAK.....	71
SUMMARY.....	72

UVOD

Predmet ovog rada jest analiza nekih od najvažnijih temeljnih načela u postupanju prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. U središtu pozornosti, sukladno Međunarodnim minimalnim standardima, bit će analiza načela hitnosti i načela svrhovitosti. Republika Hrvatska kroz svoje zakonodavstvo realizira navedena načela, te su i određene promjene Zakona o sudovima za mladež, trebala osigurati skraćivanje postupaka prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, odnosno primjenu alternativnih mjera umjesto formalnog kaznenog postupka. Slijedom toga, cilj ovog rada je utvrditi trajanje kaznenog postupka prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela te primjenu načela svrhovitosti u Hrvatskoj u razdoblju od 2009. do 2016. godine.

Cilj korištenja alternativnih mjera u postupanju s maloljetnicima jest rehabilitacija maloljetnika te njihov preodgoj u društveno odgovorne individue shodno načelu svrhovitosti. Nadalje, načelo hitnosti očituje u samoj brzini trajanja postupka od prijave do izrečene presude na maloljetnom počinitelju, koje radi dobrobita maloljetnika, mora biti provedeno u što kraćem roku. Trenutno nedostaje evaluacija koja bi pokazala koliko su očekivani učinci zaista postignuti, a dodatan problem predstavljaju povremeni pritisci javnosti koji dovode do stvaranja moralne panike u društvu.

Analiza će biti provedena temeljem službenih podataka Državnog zavoda za statistiku za ukupan kriminalitet maloljetnika u Hrvatskoj, kao i za pojedine kategorije kaznenih djela. U ovom su radu korišteni sekundarni izvori podataka iz knjiga, članaka i internetskih izvora, koji pripadaju području za koje se analiza provodi. U ovom će radu biti korištena deskriptivna metoda tijekom analize službenih podataka Državnog zavoda za statistiku.

Diplomski rad je strukturiran u četiri cjeline. U uvodnom dijelu rada prikazan je sam predmet rada, njegova svrha i cilj, izvori i načini kojim je rad pisan, te je kratko obrazložena struktura rada. U drugom su dijelu iz teorijske perspektive opisana sljedeća područja: specifičnosti maloljetničke delikvencije, rizični čimbenici maloljetničkog kriminala, međunarodni standardi postupanja prema maloljetnicima, interes i dobrobit djeteta, kaznenopravni sustav za maloljetne počinitelje te svrhovitost i hitnost kao imperativ kaznenog postupka prema maloljetnicima u Republici Hrvatskoj. Treći se dio bavi rezultatima istraživanja statističkih podataka u periodu od 2009. do 2016. kojim se posebno osvrće na načelo hitnosti te načelo svrhovitosti. U završnom dijelu prikazani su bitni zaključci do kojih se došlo izradom rada.

1. SPECIFIČNOSTI MALOLJETNIČKE DELIKVENCije

1.1. Psihosocijalni razvoj adolescenata

Adolescencija je razdoblje u kojem svaka mlada osoba prolazi kroz razne nesigurnosti i nedoumice te dolazi do ispreplitanja osjećaja nesigurnosti i prisutstva ekstremno intenzivnih doživljaja (Spring, 1976). Baš zbog toga što su adolescenti ranjiviji i nestabilniji od odraslih osoba, imamo drugačija očekivanja od njih te se drugačije odnosimo u postupku prema njima. Adolescencija ne označava samo životno razdoblje, već označava i poseban socijalni status kojim se opisuje uloga pripadnika ove dobne skupine unutra uže i šire društvene zajednice. Ključne odrednice ovog socijalnog statusa očituju se u dozi odgovornosti koje adolescent može posjedovati, privilegijama i mogućnostima kojima se adolescent, odnosno osobe između dvanaeste i osamnaeste godine života, može koristiti (Cajner Mraović, 2011).

Početak razdoblja adolescencije obilježava spolno i opće fizičko sazrijevanje mlade osobe. Međutim, pravo značenje riječi adolescencija ne označava samo spolno i opće fizičko sazrijevanje, već i način na koji mlada osoba odgovara na taj životni period, i ono najbitnije, kako ga tretira zajednica koja ga okružuje. Završetak adolescencije ne označuju samo specifične fizičke promjene na pojedincu, već adolescencija ima primarno socijalnu poziciju, ona je pravni i ekonomski događaj; s osamnaest godina osoba u socijalnom, pravnom i ekonomskom smislu ulazi u svijet odraslih (Kett, 1971; Zimring, 1982).

Modaliteti tranzicije iz djetinjstva u odraslost nisu puki rezultat bioloških promjena, već oni uvelike ovise o socijalnom kontekstu. Stoga postoje različita kulturološka poimanja adolescencije. Svako društvo prepoznaje adolescenciju kao posebno životno razdoblje, ali se svako društvo drugačije odnosi prema maloljetnim osobama koje prolazi kroz taj proces. Neka društva prepuštaju da taj proces adolescencije teče svojim tokom, ipak neka društva ne prihvaćaju ovo razdoblje u životu mlade osobe kao prirodno i žele ih požuriti u sazrijevanju tako da im dogovaraju bračne zajednice. Pojedina društva gomilaju čitave znanstvene studije na tu temu, dok se u drugim društvenim zajednicama jednostavno ne stiže razmišljati o posebnim potrebama adolescenata zbog ubrzanog načina života (Bortner, 1988, prema: Mead, 1974). Dakle, svaka maloljetna osoba na svijetu ulazi u period adolescencije tijekom svog sazrijevanja, no kulturološke interpretacije tog razvojnog razdoblja vrlo su različite te ovise o ekonomskim, političkim, religioznim, obiteljskim i obrazovnim strukturama, o načinu života i vrijednostima društva u kojem se mlada osoba nalazi. Sve ove komponente uvelike utječu na način na koji to društvo tretira i vidi mlade osobe u procesu adolescencije, ali isto tako i na način na koji adolescenti u tom društvu vide sebe (Cajner Mraović, 2011).

U većini suvremenih razvijenih zemalja biti adolescent označava odraslu osobu u fizičkom i spolnom smislu, odnosno sposobnost te osobe za biološku reprodukciju, no istodobno označava socijalnu i ekonomsku nezrelost. Riječ o stadiju tranzicije tijekom kojeg maloljetna osoba poprima tijelo odrasle osobe, ali je i dalje ekonomski ovisna kao da je i dalje dijete (Larkin, 1979). Adolescenti doista djeluju kao odrasle osobe, no oni ne mogu rezonirati stvarnost oko sebe kao što to odrasle osobe čine, ipak adolescenti ne razmišljaju kao djeca. Ovo razdoblje, koliko je zbunjujuće za maloljetnu osobu, toliko je zbunjujuće za roditelje, koji se često ne uspjevaju prilagoditi na novi stadij razvoja njihove djece. Veliki problem danas predstavljaju brojne prilike za otklone u ponašanju, kao što su oružje, mladenačke bande, droge i sl. U današnjem ubzranom svijetu su škole i roditelji sve manje informirani o životu djece, pa zbog smanjene kontrole adolescenti podliježu različitim iskušenjima koja im se nađu na putu tijekom adolescentnog razdoblja (Cajner Mraović, 2011).

Rezultati novih istraživanja pokazuju kako većina adolescenata ne bi bila okarakterizirani kao neugodne i bezosjećajne osobe. Adolescenti češće ulaze u konfliktne situacije s roditeljima nego što je to slučaj tijekom djetinjstva, no to nipošto ne znači da ih mrze. Adolescenti najčešće vrijeme provode družeći se s vršnjacima, slušajući glazbu, baveći se nekim sportom, a najveću pozornost pridaju druženju s osobama suprotnog spola, dok je škola i učenje nešto što ne spada u krug njihovih primarnih interesa. Adolescenti često nakon što su se naučili koristiti relativističkim i kritičkim mišljenjem, počinju propitivati pojam autoriteta. Problemi s kojima se susreću mlade osobe u ovom razdoblju nisu genetski predodređeni, njihov prirodni razvoj kao što je povećana hormonalna aktivnost tijekom prvih nekoliko godina adolescencije, može dovesti do depresivnosti ili agresivnosti kod mladih osoba, no na takvo ponašanje više utječu sami problemi koji ih muče, dok je pravi razlog njihovog bilo agresivnog ili depresivnog ponašanja način na koji odrasli tretiraju adolescente (Cajner Mraović, 2011).

1.2. Utjecaj obiteljskog okruženja na adolescente

Oni roditelji koji imaju sretan i stabilan brak imaju mnogo pozitivniju interakciju sa svojom djecom nego roditelji koji su u nezadovoljnom braku. Također, samohrano roditeljstvo uvelike utječe na odnos roditelja i adolescenta. Kada nastupi razdoblje adolescencije kod djece, roditelji često postaju puno kritičniji i imaju negativniji stav prema njima. Roditelji povećavaju razinu negativnosti prema svojoj djeci zbog toga što adolescenti, povećanjem kognitivnih sposobnosti, postaju negativnije raspoloženi od svojih roditelja. Iz tog razloga adolescenti se sve više okreću svojim vršnjacima i većinu svog slobodnog vremena provode sa njima, a ne sa roditeljima. Tijekom perioda u kojem dijete prolazi kroz adolescenciju roditelji često osjećaju

nezadovoljstvo te padaju u depresivne faze s obzirom na vlastiti život i brak; roditelji osjećaju gubitak svoje djece što im teško pada; ljubomorni su, osjećaju se nepoželjno u djetetovom životu, uz sve to jako im je zbunjujuća faza seksualnog i fizičkog razvitka njihove djece. Naravno, adolescent ima svoje vlastite probleme te ne može percipirati novonastale probleme svojih roditelja, kao što bi to odrasli ljudi mogli. Štoviše, djeca ih tada najviše trebaju (Cajner Mraović, 2011).

U ovoj fazi razvoja često se događa da roditelji izbijegavaju vlastitu djecu što dovodi do ozbiljnih posljedica. Naravno, postoje i oni roditelji koji slijede razvojni ritam svoje djece. Međutim, do problema dolazi u trenutku kada adolescenti ne dobivaju vodstvo roditelja kojeg izrazito trebaju. Roditelji se najčešće u novonastaloj situaciji povlače jer misle da je tako najbolje, a zapravo ne razumiju da na taj način ne pomažu svojoj djeci već im odmažu. Svaki adolescent koji se povlači u sebe žudi za vodstvom i pomoći svojih roditelja. Terapeuti koji rade s adolescentima tvrde kako je u tom razdoblju sazrijevanja djeteta najbitnije pronaći ravnotežu odnosa roditelja i djeteta. Odnosno, roditelji bi trebali biti uz svoju djecu, ali ne bi trebali biti prenapadni te im ne bi trebali biti preblizu. Oni moraju ostati uključeni u njihove živote pa čak i onda kada ih djeca zapravo ignoriraju ili tjeraju od sebe (Cajner Mraović, 2011).

Distanciranje roditelja od djece u adolescentskom razdoblju čini djecu nesretnom. Djeca koja su prepuštena sama sebi postaju ljuta na okolinu koja ih okružuje. Čini se kako je razdoblje adolescencije onaj životni period u kojem je djeci najbitnije da su njihovi roditelji uz njih kada im zatreba. Provedena istraživanja pokazuju kako adolescenti pokazuju veliku želju za provođenjem više vremena sa odraslim osobama, oni doista traže više pažnje i vodstva nego što je to zapravo vidljivo odraslim. Stoga bi roditelji trebali biti uporniji u uspostavljanju većeg kontakta sa svojom djecom u ovom razdoblju, unatoč konfliktima do kojih će vrlo vjerojatno doći u pokušajima istih. Uloga roditelja jest da socijaliziraju svoju djecu, da im pomognu da postanu odrasli i odgovorni ljudi koji će znati sami voditi brigu o sebi i racionalno odlučivati u svim situacijama (Cajner Mraović, 2011).

2. RIZIČNI ČIMBENICI MALOLJETNIČKOG KRIMINALA

2.1. Obilježja ličnosti maloljetnih počinitelja

Često se, kako bismo uvidjeli imaju li maloljetni delikventi poseban tip ličnosti, želi ukazati na različita obilježja ličnosti kod maloljetnih delikvenata i maloljetnih nedelikvenata. Na temelju provedenih empirijskih istraživanja dokazana je povezanost između poremećaja u ponašanju

adolescenata, uključujući tu i kriminalitet, i nižih rezultata postignutih na testovima inteligencije, čak i nakon eliminiranja nekih čimbenika koji bi mogli utjecati na čvrstinu te veze, kao što su, primjerice, rasa, socijalni status ili motivacija za testiranje (Lynam, Moffitt, Stouthamer-Loeber, 1993; Rutter, Giller, 1983). Također, vidljive su i razlike kod motoričke i verbalne inteligencije u adolescenata, dobiveno rezultatima istraživanja (Quay, 1987b), kod maloljetnika koji imaju različite oblike poremećaja ponašanja. Pomoću ovih istraživanja znanstvenici su došli do spoznaje kako povezanost između niske ukupne inteligencije i asocijalnog ponašanja jest produkt niske razine verbalne inteligencije u adolescenata. Ipak, postoje istraživanja koja pokazuju suprotno, odnosno ta istraživanja nisu uspjela dokazati postojanje takvih veza (npr. Cornell, Wilson, 1992; Tarter, Hegedus, Alterman, Katz-Garris, 1983). Također, putem provedenih empirijskih istraživanja znanstvenici su spoznali kako je za ukupnu delikventnu populaciju karakteristična niža razina moralnog funkcioniranja i moralne zrelosti nego što je to kod nedelinkventa (Arbuthnot, Gordon, Jurkovic, 1987). Istraživanja pokazuju kako je niža razina apstraktnog mišljenja povezana sa slabijim sposobnostima za rješavanje problema u agresivne mladeži nego što je to slučaj kod nedelikvenata (npr. Seguin, Pihl, Harden, Tremblay, Boulerice, 1995). No, ne možemo zaključiti da je pravilo kako su delikventi koji čine imovinske delikte intelektualno slabiji, već da im je potrebno više vremena za kognitivni razvoj. To može biti posljedica mnogih utjecaja, pa tako i najčešće, nepovoljnih socijalno-kulturnih prilika (Cajner Mraović, 2011).

Nadalje, literatura ukazuje na povezanost emocionalnih obilježja adolescenata s kriminalnim ponašanjem, koje zapravo proistječe iz emocionalne nestabilnosti adolescenta. Maloljetnici koji su često razdražljivi, osjećaju se odbačeno, potišteno i uznemireno, imaju teškoće i teže se socijaliziraju u društvu te su češće sklonija kriminalnim djelatnostima (Cajner Mraović, 2011).

2.2. Utjecaj bioloških čimbenika maloljetnika

Provedena istraživanja na globalnoj razini pokazala su kako postoje određene diferencijacije u delikventnim obrascima ponašanja s obzirom na spol maloljetne osobe, i to samo kada su u pitanju teška kaznena djela, koja djevojke puno rjeđe čine od mladića. Kod ostalih kaznenih djela, kao što su prekršaji i kaznena djela nižeg stupnja društvene opasnosti, nije zabilježena evidentna razlika s obzirom na spol maloljetnih počinitelja. Ipak, statistika pokazuje drugačije korelacije kada je riječ o ozbiljnim prekršajima. Naime, djevojke znatno manje čine takve delikte u odnosu na mladiće, ukoliko i počine teže kazneno djelo, to obično bude u kasnijoj dobi, za razliku od mladića.

Istraživanje Maccoby i Jacklin (1980) pokazalo je kako neki teoretičari smatraju da se spolne razlike u nasilnom ponašanju javljaju već u dječjoj dobi. Tako će djevojčice rjeđe reagirati agresivno, nego što je to slučaj kod dječaka. Navedene razlike vidljive su u različitim kulturama na globalnoj razini, što dodatno potvrđuje teoriju koja polazi od biološki uvjetovanih diferencijacija među spolovima. Istraživanja na blizancima dokazuju kako su prediktori delikventnog ponašanja prirodno podjednaki za oba spola, no dječaci su ipak skloniji poremećajima u ponašanju i stoga oni češće naginju delikventnim oblicima ponašanja (Rowe i sur. 1995; Rutter i sur. 1998; Moffit i sur. 2001). Međutim, neki autori smatraju kako su biološki čimbenici pod stalnim utjecajem okoline, čak i prije stupanja na svijet (Rutter i sur. 1998). Zaključak autora jest kako ne postoji biološka razlika u potencijalu za moguće delikventno ponašanje kod djevojaka i dječaka, već se te razlike stvaraju pod utjecajem okoline u kojoj se maloljetnik nalazi, bez obzira na spol. Biološki i okolišni faktori uvijek će se preklapati i međudjelovati te na kraju, utjecati na ljudsko ponašanje.

2.3. Utjecaj obiteljskih prilika na maloljetnike

Obitelj čini jezgru svakog društva, stoga sve promjene koje utječu na društvo utječu i na obitelj. Suvremene se obitelji znatno razlikuju od tradicionalnih obitelji. Nastaju nove tzv. nuklearne obitelji, nastaju dva naraštaja roditelja i djece, time dolazi do osiromašivanja međugeneracijskog iskustva što dovodi do toga da nuklearne obitelji postaju manje otporne na nepovoljne događaje. U nuklearnim obiteljima dolazi do promjena u obiteljskoj klimi i mijenjanju roditeljskih uloga. Promjena roditeljskih uloga se posebno odnosi na promjenu očeve uloge u djetetovom životu. Tako otac više nije predstavnik moći u obitelji, on više nije jedini koji se brine o obiteljskoj egzistenciji, već to čini i majka. Nuklearna je obitelj nerijetko pseudopatrijarhalna, bez pravog očevog autoriteta, opterećena borbom za prevlast između muža i žene. Roditelji u takvim obiteljima postaju glavni suparnici, umjesto da budu partneri te da se posvete odgoju djeteta. Poremećeni roditeljski odnosi unose zbrku u čitavu obitelj, a tako i u sam emocionalni razvoj djece te zbog toga dolazi do otežane integracije maloljetnika u društvo (Cajner Mraović, 2011).

Morash i Rucker (1989) navode kako je majčinstvo u tinejdžerskim godinama jedan od rizičnih čimbenika za moguće buduće delikventno ponašanje njihove djece. Tinejdžerice koje su postale majke obično imaju niži stupanj obrazovanja i shodno tome im je teže pronaći bolje plaćeni posao te su primorane preseliti u naselja u kojima su troškovi života jeftiniji. U takvim naseljima često su prisutne bande, alkoholizam i ovisnost o drogama te loše društvo. Problematika nepotpune obitelji česti je strukturalni faktor recentnijih istraživanja, do kojeg dolazi nastupom

razvoda braka roditelja ili zbog napuštanja djeteta od strane jednog ili oba roditelja. Taj faktor od iznimne je važnosti, s obzirom da je stopa razvoda braka sve veća u mnogim dijelovima svijeta (Junger-Tas, 2009).

Jedan od rizičnih čimbenika za delikventno ponašanje maloljetnika je također obiteljsko nasilje. Alkohol je česti indikator nasilja u obitelji. Očevi koji su skloniji alkoholizmu češće su i skloniji nasilnom ponašanju prema svom djetetu. S druge strane, ako se majka odaje alkoholu, to će isključivo utjecati na njezinu superviziju djece (Sampson i Laub, 1993). Neki roditelji svoju djecu odgajaju prema neprihvatljivim odgojnim metodama često uključujući agresivne i nasilne pokušaje discipliniranja, kao što su fizičke povrede, korištenje prijetnji i psovki. Istraživanja pokazuju kako je prejak potreba roditelja za kontrolom nad djecom štetna kao i nedostatak kontrole. Ako je kontrola roditelja nad djetetom prevelika, ona može utjecati na povećanu sklonost djeteta ka delinkventnim obrascima ponašanja kao mogućnost pronalaska svoje slobode.

Ako kontrole nema, djeca stječu dojam da roditelji ne mare za njih te da im nije stalo do njih. Reiss i Roth (1993) proveli su istraživanje promatrajući različite oblike nasilja između različitih skupina ljudi. Rezultati istraživanja pokazuju kako se obiteljsko nasilje razlikuje od svih ostalih oblika nasilja prema tri čimbenika. Prema prvom čimbeniku nasilje koje se odvija između roditelja ili roditelja i djece jest nasilje unutar stalnih i trajnih odnosa. Nadalje, drugi nam čimbenik govori kako se nasilje u obitelji često reproducira zbog kohabitacije, za razliku od nasilja između nepoznatih osoba. Na kraju, prema trećem čimbeniku, nasilje u obitelji se odvija u privatnom prostoru, stoga ga je teško uočiti i zaustaviti.

Loeber i Stouthamer-Loeber (1986) napravili su pregled svih obiteljskih istraživanja koja su se provodila do 1980-ih te su s obzirom na prikupljene sekundarne podatke osmislili klasifikacijsku podjelu četiri modela „rizičnih obitelji“. Prvi model su nazvali *zanemarujući tip obitelji* u kojem roditelji ne posvećuju dovoljno vremena svojoj djeci i premalo se bave njima. Ovaj tip roditelja ne zna što njihova djeca zaista rade u slobodno vrijeme ni kim se druže. Drugi model nazivaju *konfliktan tip obitelj* u kojem uvijek dolazi do svađa između roditelja i/ili roditelja i djece te često dolazi i do fizičkog nasilja. U takvoj okolini dijete uči da je nasilje jedino sredstvo kojim se konflikti i nesuglasice mogu riješiti. Treći model obitelji je *devijantan model obitelji* koji tolerira i potiče delikventno ponašanje kod adolescenata, s obzirom da su roditelji skloni kriminalnim i agresivnim obrascima ponašanja. Posljednji model obitelji je *dezintegrirani model obitelji* do kojeg dolazi zbog rastave roditelja. U takvoj obitelji dijete najviše pati jer gubi svoj identitet i ne zna gdje pripada, također dolazi i do nedostatka discipline u odgoju.

Međutim, za ispravan razvoj djece nije dovoljan samo izostanak nasilja i redovito nadziranje njihovih aktivnosti, već je iznimno važno sadržajno, kvalitetno i korisno provođenje zajedničkog vremena roditelja s djecom. Ukoliko roditeljsko prihvaćanje i podrška izostanu, veće su šanse da će se kod djece pojaviti tendencija ka kriminalnim oblicima ponašanja. Najbitnije je izgraditi odnos povjerenja između roditelja i djeteta, kako bi dijete znalo kome se može povjeriti i tko će mu biti oslonac u teškim trenucima.

2.4. Utjecaj vršnjačkog društva na maloljetnika

„Maloljetni počinitelj u Republici Hrvatskoj je osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila četrnaest godina, ali još uvijek nije navršila osamnaest godina“ (Zakon o sudovima za mladež NN 84/11, 143/12, 148/13, 56/15). Baš u tom razdoblju, maloljetne osobe, pod utjecajem vršnjačkog društva počine neko kazneno djelo (Junger-Tas,2009). To je razdoblje u kojem maloljetnici pohađaju osnovnoškolsko obrazovanje te su u procesu razvoja i definiranja. Kako djeca odrastaju sve se više udaljavaju od svojih roditelja i manje provode vrijeme s njima, a sve više se druže sa svojim vršnjacima. Vršnjačke grupe se najčešće formiraju u školi ili na mjestima na kojima maloljetnici provode većinu vremena zajedno. One ne moraju uvijek inicirati negativna razmišljanja i radnje. Naprotiv, vršnjačke grupe stvaraju i potiču pozitivna razmišljanja i emocije, kao što je socijalna i psihološka podrška (Warr, 2002).

Istraživanje Junger-Tas (2009) provedeno je kako bi se identificirala razlika između individualnih i grupno počinjenih delikventnih djela. Rezultati istraživanja pokazali su sljedeće; maloljetnička delikventna ponašanja najčešće su produkt vršnjačkih grupa. 90% maloljetnika koji su provalili u zgrade, počinili su to u sudioništvu. Razlog tomu je priroda samog zločina, oni zahtijevaju pritajenost i posebne mjere opreza, stoga maloljetnik mora djelovati u grupi ako želi uspjeti, a ne samostalno. Bitno je naglasiti kako je istraživanje provedeno na globalnoj razini, stoga postoje određena odstupanja u različitim kulturološkim i društvenim kontekstima. Pokazalo se da su fizički napadi grupne aktivnosti u anglosaksonskom subuzorku maloljetnih počinitelja kaznenih djela, dok krađe torbica i novčanika maloljetnici češće čine s drugim vršnjacima u sjevernoeuropskim i anglosaksonskim zemljama. Najniži postotak za većinu delinkventnih djela navedenih u istraživanju prisutan je u Latinskoj Americi, no iznimka je trgovanje drogom. Iz navedenoga se može zaključiti kako je većina kaznenih djela bila počinjena u suradnji i dogovoru s drugim vršnjacima.

Bitno je spomenuti binarnu podjelu delikventnog ponašanja na oportunistička i perzistentna delikventna ponašanja. Većina maloljetnika počini oportunistička, odnosno situacijska, kaznena djela. Oni koriste prilike koje prepoznaju kao potencijalno iskoristive za počinjenje

nekog oblika prekršaja ili kaznenog djela. Ovaj oblik prekršaja ili kaznenih djela najčešće uključuju krađu po trgovinama i sitne krađe, tučnjave te vandalizam. Takva ponašanja s vremenom prestaju u većini slučajeva nakon navršene osamnaeste godine života, kada maloljetnici postaju punoljetni i kada životne situacije od njih zahtjevaju veći nivo odgovornosti (Junger-Tas, 2009).

Druga skupina delikvenata češće čine kaznena djela i obuhvaćaju znatno opasnije obrasce ponašanja. Ne pokazuju namjeru za prestankom, bez obzira na dob i stupanj zrelosti. Ova skupina delikvenata rano započinje s kreiranjem svoje kriminalne karijere koja s godinama postaje sve ozbiljnija. Skloni su stalnom kriminalnom povratu koji se proteže skroz do odraslosti te im otežava adaptaciju na nove zahtjeve koje im nameće društvo procesom odrastanja (Junger-Tas, 2009).

3. MEĐUNARODNI STANDARDI POSTUPANJA PREMA MALOLJETNICIMA

Svaka zemlja posjeduje vlastito zakonodavstvo po kojem postupa sa maloljetnim delikventima te pri izradi zakona slijede svoju pravnu tradiciju. Tijekom izrade zakona pridržavaju se međunarodnih standarda Ujedinjenih naroda i Vijeća Europe o postupanju prema maloljetnicima, no neke se zemlje pridržavaju u većoj a neke u manjoj mjeri stoga zakoni za maloljetnike nisu standardizirani na globalnoj razini. Zbog opsežnosti Međunarodnih dokumenata ovdje je dan prikaz samo osnovnim odredbama, preporukama, smjernicama i pravilima (Cvjetko & Singer, 2011).

3.1. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta iz 1989.

Ova se Konvencija temelji na osnovnim načelima Ujedinjenih naroda i posebnim odredbama određenih relevantnih sporazuma i deklaracija o ljudskim pravima. Prema ovoj je Konvenciji djeci nužna posebna briga i zaštita. „U Konvenciji se pod pojmom djeteta razumije svako ljudsko biće mlađe od 18 godina, osim ako se po zakonima koji se primjenjuju na dijete punoljetnost ne stječe ranije“ (čl. 1).

Konvencijom se određuju minimalni standardi za postupanje s djecom počiniteljima kaznenih djela kojima se osigurava sljedeće:

Svako dijete koje je osumnjičeno ili optuženo ima sljedeća prava;

- (a) Smatra se nevinim sve dok mu se ne dokaže suprotno;
- (b) Pravodobno i izravno se obavještava o optužbama protiv njega te ima svu pravnu i drugu pomoć u pripremi i iznošenju svoje obrane;

- (c) Djetetov se slučaj mora razmotriti od neovisne i mjerodavne osobe ili sudskog tijela bez odgađanja;
- (d) Dijete nije primorano dati iskaz ili priznati krivicu;
- (e) Ukoliko je dijete prekršilo kazneni zakon, ono ima pravo na preispitivanje te odluke i mjere u višoj nadležnosti;
- (f) Dijete ima pravo na besplatnu pomoć prevoditelja ukoliko ne razumije jezik na kojem se vodi rasprava;
- (g) Djetetova privatnost mora se poštivati tijekom cijelog postupka;

Prema Konvenciji sve države ugovornice trebaju;

- (a) Ustanoviti minimalnu dob ispod koje se smatra da djeca nisu sposobna prekršiti zakon;
- (b) Donijeti mjere postupanja s takvom djecom bez posezanja za sudskim postupcima, uz osiguranje poštivanja ljudskih prava i prave zaštite

Djetetu se mora osigurati postupak koji je primjeren njihovoj dobrobiti s obzirom na okolnosti u kojima žive i počinjenom prekršaju.

Ukoliko dođe do ograničavanja ili oduzimanja slobode maloljetniku države potpisnice će nastojati da:

- (a) Nijedno dijete ne bude podvrgnuto mučenju ili drugim okrutnim postupcima ili kaznama. Djetetu se ne smije odrediti ni smrtna kazna ni kazna doživotnog zatvora bez mogućnosti puštanja na slobodu, ukoliko je kazneno djelo počinila osoba mlađa od 18 godina;
- (b) Uhićenje, pritvaranje ili zatvaranje djeteta bit će u skladu sa zakonom, kao krajnja mjera i na najkraći mogući rok;
- (c) Prema svakom će se djetetu kojemu je oduzeta sloboda postupati ljudski, uzimajući u obzir potrebe osoba te dobi. Također, svako će dijete kojemu je oduzeta sloboda biti odvojeno od odraslih, kako bi dijete imalo mogućnost održati kontakte sa svojom obitelji;
- (d) Svako dijete kojemu je oduzeta sloboda imat će pravo na neodgodivu pravnu i drugu odgovarajuću pomoć, kao i pravo na osporavanje zakonitosti oduzimanja slobode pred sudom ili pred kakvim drugim nadležnim neovisnim i nepristranim tijelima vlasti te na hitnu odluku o tom pitanju.

3.2. Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za primjenu sudskih postupaka prema maloljetnicima iz 1985. (Pekinška pravila)

Standardna minimalna pravila važan su dokument Ujedinjenih naroda za postupanje s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, stoga se svi ostali dokumenti Ujedinjenih naroda i Vijeća Europe se u svojim preambulama pozivaju na ta Pravila. Ova Pravila prvi puta daju smjernice o potrebi osnivanja posebnog pravosuđa za maloljetnike. Pravilima se određuju minimalni standardi za postupanje s maloljetnim prijestupnicima (Singer & Cvjetko, 2009).

Prema ovim Pravilima države članice obavezne su:

- Poboľjšati položaj maloljetnika u društvu, prevenirati maloljetničku delikvenciju i tako smanjiti potrebu za društvenom intervencijom (Pravilo 1)
- Definirati dob maloljetnika, donijeti specijalne zakone za maloljetne počinitelje kaznenih djela te odrediti institucije i tijela koja će se baviti maloljetničkim sudovanjem (Pravilo 2)
- Opća načela dana u Pravilima odnose se i primjenjuju na mlađe odrasle počinitelje kaznenih djela (Pravilo 3)
- Odrediti minimalnu dobnu granicu koja ne smije biti prenisko određena te mora biti u skladu sa emocionalnom, psihičkom i intelektualnom zrelosti maloljetnika (Pravilo 4)
- Cilj maloljetničkog sudovanja mora biti briga i zaštita maloljetnika (Pravilo 5)
- Osobama koje donose odluke u cilju treba biti osigurati diskrecijsko pravo odlučivanja s obzirom na specifičnost pojedinog slučaja (Pravilo 6)
- U svim stadijima sudskog postupka maloljetniku su obvezne garantirati osnovna procesna prava (pretpostavka nevinosti, pravo uvida u optužni akt, pravo na šutnju, pravo na savjetovanje, pravo na prisutnost roditelja ili skrbnika, pravo žalbe) (Pravilo 7)
- Osigurati maloljetniku pravo na privatni život, kako bi se izbjeglo njegovo stigmatiziranje (Pravilo 8)
- Pravila ne interpretirati tako da se onemogući primjena Standardnih minimalnih pravila o postupanju sa zatvorenicima prihvaćenih od Ujedinjenih naroda (Pravilo 9)

3.3. Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda o primjeni alternativnih kaznenih mjera iz 1990. (Tokijska pravila)

Tokijska pravila predstavljaju skup načela kojima se promovira primjenjivanje alternativnih kaznenih mjera te minimalna zaštita osoba kojima se izriču alternativne mjere. Zemlje članice će sukladno ovim pravilima razviti kaznene mjere kojima će smanjiti primjenu zatvaranja te će racionalizirati politiku kaznenog pravosuđa (Singer & Cvjetko, 2009).

Ta će se novonastala pravila zemlje članice primjenjivati na sve osobe koje su predmet kaznenog postupka u svim stadijima primjene kaznenog zakonodavstva. Sistem kaznenog pravosuđa treba osigurati širok spektar alternativnih kaznenih mjera, od onih alternativnih mjera koje se maloljetniku pripisuju prije suđenja do onih alternativnih mjera koje su predviđene za izricanje nakon presude, kako bi se omogućila fleksibilnost s obzirom na vrstu i težinu kaznenog prijestupa. Potrebno je u što većoj mjeri izbjegavati formalni kazneni postupak ili suđenje, zbog zaštite maloljetnog prijestupnika u zajednici. Alternativne kaznene mjere se prijestupniku mogu, prije ili umjesto formalnog kaznenog postupka ili suđenja, primjenjivati samo uz pristanak prijestupnika. Tijekom same primjene alternativnih mjera prijestupniku se prava neće ograničavati više nego što je to odobrilo nadležno tijelo. Također, osobni podaci prijestupnika strogo su povjerljivi. Pristup podacima prijestupnika imaju samo one osobe koje su direktno uključene u odlučivanje o konkretnom slučaju ili druge ovlaštene osobe (Singer & Cvjetko, 2009).

Prijestupniku mogu biti izrečene alternativne mjere kao što su: *„usmena sankcija, opomena, ukor ili upozorenje; uvjetno puštanje na slobodu; statusne kazne; ekonomske sankcije i novčane kazne; zapljena ili nalog o oduzimanju; povrat žrtvi ili nalog o kompenzaciji; ukinuta ili odgođena kazna; uvjetna osuda i sudski nadzor; nalog o radu u zajednici; upućivanje u disciplinski centar preko dana; kućni pritvor; bilo koji drugi oblik neinstitucionalnog tretmana; neke kombinacije navedenih mjera“* (Singer & Cvjetko, 2009).

Odluke nakon izricanja presude mogu obuhvatiti: dopust ili upućivanje u ustanove poluotvorenog tipa; otpust radi rada ili obrazovanja; različite oblike uvjetnog otpusta; skraćenje zatvorske kazne; pomilovanje“ (Singer & Cvjetko, 2009).

3.4. Europska konvencija o ljudskim pravima iz 1950. (ECHR)

Odredbe ove Konvencije predstavljaju „*europski kodeks osnovnih jamstva za kazneni postupak*“ (Singer & Cvjetko, 2009) te sva prava vrijede jednako za odrasle i djecu. Prema ovoj Konvenciji:

- Djecu se smije lišiti slobode samo u slučajevima kada se radi o zakonitom zatvaranju maloljetnika radi izricanja odgojne mjere nadzora ili o njegovom zakonitom pritvoru radi dovođenja sudbenoj vlasti.
- Ukoliko do uhićenja djeteta dođe, ono mora biti obaviješteno o razlozima uhićenja.
- Uhićeno dijete se mora u najkraćem mogućem roku izvesti pred suca.
- Dijete se treba obavijestiti o razlozima zašto je optužen.
- Uhićeno dijete ima pravo dobiti vrijeme za pripremu obrane.
- Dijete ima pravo na branitelja.
- Dijete ima pravo postavljati pitanja ili dati postavljati pitanja svjedocima optužbe.
- Ukoliko u djetetovom slučaju dođe do njegove optužne, jamči mu se da se javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj.

4. INTERES I DOBROBIT DJETETA

Djeca ispod određene dobi, kažu Weijers i Grisso (2009), nisu dovoljno zrela da bi mogla biti odgovorna za kršenje zakona. Konvencija o pravima djeteta i drugi međunarodni standardi, kao što su Pekinška pravila, ističu konsenzus kojim je određena minimalna dob ispod koje se pretpostavlja da djeca nemaju kapacitet shvaćanja kršenja Kaznenog zakona. U svijetu je i dalje prisutna rasprava o odgovarajućoj minimalnoj dobi kaznene odgovornosti, ali se ipak od 2008. dob od 12 godina vodi kao preporučena minimalna dobna granica kaznene odgovornosti (Weijers i Grisso, 2009). U slučajevima kada dođe do počinjenja iznimno teškog kaznenog djela ponovo se preispituje odluka o minimalnoj dobnoj granici kaznene odgovornosti. Često mediji takve kriminalne slučajeve koriste za zadovoljavanje senzacionalističke potrebe, što je veliki problem jer javnost može dobiti krivu sliku o slučaju te se stvara iskrivljena percepcija maloljetničkog kriminala u društvu (Cajner Mraović, Asančaić, Derk, 2015).

Stručnjaci koji rade u ovom forenzičkom području razmatraju biološke kriterije; tjelesni razvoj, konstitucionalne abnormalnosti, eventualna oštećenja mozga, sociološko-psihološki kriteriji

vezani uz milje, postojanje endrokinog i mentalnog poremećaja, značaj puberteta za sam čin, te mentalno-moralnu zrelost maloljetnog počinitelja. Uz biološke kriterije u obzir uzimaju i obilježja osobnosti; ima li maloljetnik osjećaj samopoštovanja, muče li ga neke frustracije, kakve kontakte maloljetna osoba ima s drugima, kakve odnose ima, ima li adekvatnu dozu tolerancije, također analiziraju moguće stresne situacije u trenutku prekršaja. Ne postoji univerzalni popis koji obuhvaća sve kriterije za kaznenu odgovornost (Weijers i Grisso, 2009). Nekoliko autora tvrdi kako su mlade osobe u dobi od 14 i više godina dovoljno zrele kako bi bile kazneno odgovorne. Neki čak idu i dalje, smatrajući kako su mlade osobe u dobi od 12 godina dovoljno razvijene kako bi bile kazneno odgovorne, ukoliko ne postoje izvanredne okolnosti. U Škotskoj je dobna granica kaznene odgovornosti 8 godina od 1930. godine. Smatraju kako današnja djeca od 8 godina imaju bolje razumijevanje svijeta od djeca te dobi u prošlosti (Weijers i Grisso, 2009). Stoga je vidljivo da je određenje dobne granice kaznene odgovornosti vrlo problematično unatoč jasnim međunarodnim standardima i preporukama. Ipak, Weijers i Grisso (2009) ističu kako načelo odgovarajuće minimalne dobi kaznene odgovornosti nije moderna ideja koja se pojavila tek u Konvenciji o pravima djeteta, već se i ranije obraćala posebna pozornost na prava maloljetnih počinitelja. Maloljetnici su bili blaže kažnjavani od odraslih ili uopće nisu bili kažnjavani. Djeca u dobi od sedam godina, prema klasičnom rimskom zakonu, nisu se smatrala kazneno odgovorna. Da bi se počinjeno djelo smatralo kaznenim, taj bi počinitelj morao imati namjeru ili tzv. *dolus*. Stoga, djeca ne mogu biti kazneno odgovorna jer ne posjeduju određenu mentalnu zrelost kojom bi mogli izraziti tzv. *dolus* ili zlobu, ona ne posjeduju tzv. *doluscapacitas*, odnosno sposobnost za namjerno nanošenje zla. Kaznena odgovornost starije djece mjeri se prema *doli capaxu*, koji označuje kolika je mogućnost razumijevanja kod starije djece o težini postupka koji počinje (Weijers i Grisso, 2009).

Žižak (2003) navodi kako u današnje vrijeme kaznena odgovornost nailazi na različite konceptualizacije te u skladu s njima i različite sustave intervencija. Do različitih konceptualizacija kaznene odgovornosti dolazi zbog neučinkovitog zakona za maloljetne počinitelje ili zbog općedruštvenih kretanja, inovacije i promjene koje utječu i na taj segment u društvu, upućujući na nove potrebe i nove poglede. Žižak (2003) izdvaja tri konceptualna pristupa kaznenoj odgovornosti maloljetnika (Singer & Cvjetko, 2009).

Kao prvi pristup izdvaja *kažnjavajući pristup* koji podrazumijeva kako su pojedinci sami odgovorni za svoja nezakonita djela jer ih svjesno biraju te su prema tome oni odgovorni za svoja ponašanja bez obzira na dob i stupanj razvoja. U ovom je pristupu najbitnije utvrditi je li

maloljetnik kriv ili nije te će mu shodno odluci i težini počinjenog djela biti određena kazna koja služi kako bi se maloljetnog počinitelja prestrašilo (Singer & Cvjetko, 2009).

Kao suprotnost kažnjavajućem pristupu Žižak (2003) objašnjava *rehabilitacijski pristup* kod kojeg na maloljetne počinitelje utječu vanjske okolnosti u kojima se nalazi kao što je neadekvatna roditeljska skrb, slabe socijalne vještine, lošije socijalno – ekonomske prilike. Stoga maloljetnici čine prijestupe kao rezultat nesposobnosti prosuđivanja te je maloljetnicima odgovornost za takvo ponašanje ograničena. Društvo mora osigurati adekvatnu skrb i zaštitu za svu djecu i mlade. Cilj je prevenirati buduće delikventno ponašanje i pružati pomoći kako bi se neprihvatljivo ponašanje maloljetnika ispravilo (Singer & Cvjetko, 2009).

Treći konceptualni tip Žižak (2003) tumači kroz stanje u društvu u današnjici te navodi kako se ljudi u današnjem modernom i digitaliziranom svijetu sve više osjećaju otuđeni od zajednice te osjećaju međusobni strah što je uzročno posljedično delikventnom ponašanju maloljetnika. Sigurnost javnosti u prvom redu ovisi o samokontroli pojedinaca prema tome pojedinci koji osjećaju veću pripadnost zajednici lakše usklađuju svoje ponašanje s pravilima i zakonima, dok oni koji ne osjećaju veliku pripadnost društvu imaju problem s tim. U ovom se slučaju zajednica može smatrati žrtvom. Ipak, zajednica je ta koja bi prva trebala obraniti svoje članove od napada. „Radi se o novome *restruktivnom pristupu (restorative justice)* koji u sebi sadržava: obnavljanje odnosa u zajednici, popravak ili nadoknada štete počinjene kaznenim djelom, promjenu vrijednosnog sustava i načina rješavanja problema. Rekonstruktivni pristup neki autori smatraju revolucionarnim u području maloljetničkog sudovanja“ (Singer & Cvjetko, 2009).

Kroz stoljeća se mijenjao pristup u određivanju dobne granice za kaznenu odgovornost. *„Doba diskrecije“* označavalo je doba apsolutne kaznene nesposobnosti djece, koja je određena na sedmu godinu djeteta. Na prijelazu devetnaestog i dvadesetog stoljeća dolazi do uspostave posebnih sustava maloljetničkog pravosuđa kojima se uvodi još jedna dobna granica: granice dobi do koje se može primijeniti poseban sustav sudovanja za mladež. Novim maloljetničkim pravosudnim sustavom djecu se može suditi u posebnoj sudnici za maloljetnike. Također, moraju se voditi posebnim sankcijama i mjerama za maloljetne počinitelje (Weijers i Grisso, 2009).

Maloljetničko pravaosuđe uvelike se razlikuje od pravosuđa za odrasle počinitelje kaznenih djela (Tonry i Doob, 2004: VII). Međutim, nailazimo na ekstremne kontraste gledajući niže granice kaznenopravne odgovornosti u svijetu. Primjer Sjeverne Caroline jedan je od ekstrema gdje je dobna granica za kaznenu odgovornost određena na 6 godina. U Belgiji je ta dob postavljena na 16 godina. U 100 zemalja i država za koje postoje podaci, pojavljuju se tri glavne

skupine: 21 zemalja određuju minimalnu dob kaznene odgovornosti na 14 godina, 11 američkih i 7 australskih država i 7 ostalih zemalja određuju minimalnu dobnu granicu na 10 godina, 12 zemalja i 3 američke države određuju na 7 godina (Weijers i Grisso, 2009).

Jedini kontinent koji ima jedinstvena propisana prava o minimalnoj dobnoj granici kaznene odgovornosti je Australija. U SAD-u postoji jasan opći trend, a to je smanjiti minimalnu i maksimalnu dobnu granicu kaznene odgovornosti maloljetnih osoba (Bishop i Decker 2006). Najčešće se u SAD-u minimalna dobna granica određuje na 10 godina, i to vrijedi u 11 država. Bitno je napomenuti kako velika većina država SAD-a nema minimalnu dobnu granicu za kriminalnu odgovornost. Prema tome tipična minimalna dobna granica kaznene odgovornosti u SAD-u nije određena. Slični problemi vidljivi su i u ostatku svijeta (Weijers i Grisso, 2009). Maloljetnici nemaju zreli način donošenja odluka, odnosno oni nemaju sposobnost shvatiti sve posljedice svojih kaznenih djela ili ne znaju na koji način su mogli izbjeći počinjenje kaznenog djela. Stoga je društveno određeno da se maloljetni počinitelji trebaju smatrati manje krivima od odraslih počinitelja.

Maloljetnici se izrazito razlikuju od odraslih u svojim kognitivnim sposobnostima (Keating 1990; Steinberg 2002). Mlade osobe u fazi adolescencije i dalje nemaju veliko opće znanje o svijetu u kojem se nalaze i tek sada razvijaju osnovne vještine obrade informacija, obraćanje pažnje, organizacija informacija, kratkoročno i dugoročno pamćenje (Junger-Tas, i sur. 2012). Ipak, prema jednom istraživanju dokazano je kako se intelektualne sposobnosti znatno ne povećavaju od 15 do 17 godine, prema tome maloljetnici nemaju kognitivne sposobnosti koje su potrebne kako bi mogli racionalno rasuđivati.

Kada maloljetnik počin kazneno djelo, ono zapravo ne zna što je učinio i koje su posljedice njegovog postupanja. Iz tog razloga maloljetnici se smatraju kao osobe koje nisu u potpunosti moralno i zakonski odgovorne za počinjena kaznenih djela. Oni ne razumiju u potpunosti moralnu i pravnu važnost ponašanja koje je dovelo do kaznenog djela (Weijers i Grisso, 2009). Djeca koja su počinila kazneno djelo, a njihove godine su ispod minimalne dobne granice za kaznenu odgovornost, ne mogu shvatiti da su napravili nešto protuzakonito i ne mogu razumijeti posljedice svoga djelovanja. Oni sebe ne vide kao subjekte zakona, nego kao djecu koja slušaju oditelje i učitelje. Adolescenti su premladi kako bi ih se smatralo u potpunosti odgovornima za počinjeno kazneno djelo, ali su isto tako prestari kako bi ih se smatralo potpuno neodgovornima za počinjeno kazneno djelo. Iz tog razloga prema adolescentima se postupa prema posebnom statusu u pravosuđu (Weijers i Grisso, 2009)

Prema 40. Konvenciji UN-a o pravima djeteta sve države potpisne moraju se pridržavati sljedećih prava (Doek, 2009);

- Tretmanom koji se provodi mora se držati do djetetovog dostojanstva i vrijednosti. Sva ljudska bića imaju jednako dostojanstvom i vrijednost te Konvencija UN zahtjeva da se kroz cijeli proces maloljetničkog sudovanja svi sudionici (policija, državno odvjetništvo, suci, službenici za nadzor itd.) odnose prema maloljetniku s poštovanjem.

- Tretmanom koji se provodi mora se osnažiti djetetovo poštivanje ljudskih prava i slobode drugih. Stoga obrazovanje djece mora biti orijentirano razvoju poštovanja prema ljudskim pravima i osnovnim pravima slobode ljudi. Kako odbor Konvencije primjećuje u općim komentarima No.10 (par.4e) *"Ako ključni akteri u maloljetničkom pravosuđu ne poštuju i ne štite ta jamstva, kako mogu očekivati da će, uz takve slabe primjere, dijete poštivati ljudska prava i slobode drugih?"*

- Tretman koji se provodi mora biti u skladu s djetetovim godinama i promovirati djetetovu reintegraciju kako bi ono nakon tretmana moglo zauzeti konstruktivnu ulogu u društvu. Stoga se tradicionalni ciljevi kaznenog pravosuđa moraju promijeniti te se kazneno pravosuđe mora odmaknuti od represije/odmazde i okrenuti rehabilitacijskom procesu maloljetnih počinitelja. Dakle, svi oblici nasilja tijekom tretmana prema djetetu su strogo zabranjeni. Ukoliko do istih dođe oni se odmah moraju spriječiti (Doek, 2009). Druga važna odredba Konvencije je članak 2. koji sadrži pravo na nediskriminaciju: *"Države stranke će poštovati i osigurati prava utvrđena ovom Konvencijom svakom djetetu u okviru svoje nadležnosti (...). "* (Doek, 2009., str.22.) Sva djeca koja su u sukobu sa zakonom moraju biti jednako tretirana, ne smiju se raditi razlike, a posebnu pozornost treba usmjeriti na diskriminaciju. Također se svako ponašanje koje se ne smatra prekršajem ili ponašanje koje ne bude kažnjeno ako nije počinjeno od strane odrasle osobe ne bi trebalo smatrati prekršajem i kažnjavati se ako ga je počinila mlada osoba (Doek, 2009).

Doek (2009) navodi kako dijete u sukobu sa zakonom ne razumije previše o tome što se može dogoditi i koja su njegova prava. Takvo je stanje u gotovo svim državama članicama, kako u razvijenim i tako i u slabije razvijenim državama. Kako bi dijete moglo biti aktivno u procesu, moraju mu se pružati sve relevantne informacije o njegovim pravima i posljedicama. S tim informacijama maloljetnik mora biti upoznat na samom početku kaznenog postupka te ih mora saznati od neovisne osobe. U mnogim zemljama se spomenuta prava nažalost ne mogu ostvariti zbog nedostatka odgovarajućih zakonskih odredbi ili potrebnih stručnjaka u sustavu sudovanja za mladež (Doek, 2009).

Temeljna svrha međunarodnih prava i standarda postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela jest promicanje maloljetničkog fizičkog, mentalnog i socijalnog blagostanja tijekom kaznenog postupka i izvršenja kaznenih sankcija. Dünkel (2009) iznosi neka od glavnih pravila propisanih na međunarodnoj razini iz Europskih pravila o izvršenju kaznenih sankcija i mjera prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela:

1. Ljudska prava maloljetnih počinitelja kaznenih djela u kaznenom postupku i tijekom izvršenja kaznenih sankcija moraju biti zaštićena.
2. Minimalna dob za određivanje sankcija ili mjera kao posljedica počinjenje kaznenog djela ne smije biti preniska i treba biti zakonom određena.
3. Nametanje i provedba sankcija ili mjera mora biti u skladu s najboljim interesima maloljetnih prijestupnika, ovisno o težini kaznenih djela (princip proporcionalnosti) i ovisno o njihovoj dobi.
4. Sankcije ili mjere koje se odnose na maloljetnike ne smiju ih ponižavati ni degradirati.
5. Ne smiju se koristiti one sankcije ili mjere koje mogu negativno utjecati na razvoj maloljetnikove osobnosti, odnosno one sankcije ili mjere koje mogu nanijeti tjelesne i duševne štete.
6. Sankcija lišavanja slobode maloljetnika treba biti posljednji izbor, ukoliko dođe do izricanja ove sankcije ona se treba provesti u što kraćem roku. Posebni naponi se trebaju poduzeti kako bi se izbjegao pritvor u slučajevima maloljetnih počinitelja kaznenih djela.
7. Izricanje sankcija ne smije biti pod utjecajem diskriminacije na bilo koji način kao što je spolna, rasna diskriminacija, diskriminacija na temelju boje kože, na temelju jezika, religije, seksualne orijentacije, političkog opredjeljenja, nacionalnog podrijetla, diskriminacija na temelju državljanstva itd.
8. Pravo maloljetnika na privatnost mora se poštivati u svim fazama postupka. Identitet maloljetnika i povjerljive informacije o njima i njihove obitelji ne smiju biti prenesene nikome tko nije zakonom ovlaštena osoba.
9. Potrebno je osigurati dovoljno resursa i osoblja kako bi se osigurala cjelovita intervencija maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. Nedostatak sredstava ne opravdava kršenje ljudskih prava maloljetnika.

Iz navedenog dokumenta Europskih pravila o izvršenju kaznenih sankcija i mjera prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela (2008) slijede objašnjenja navedenih pravila: prema prvom pravilu maloljetnici moraju biti zaštićeni, kao što su i punoljetne osobe koje su u sukobu sa zakonom. Osobnost maloljetnika je i dalje u razvoju što znači da se može preoblikovati na pozitivan način. Maloljetne osobe mogu se reintegrirati u društvo i na tome treba biti naglasak.

Reintegracija maloljetnika se postiže samo u nekim slučajevima intenzivnim obrazovanjem ili intenzivnom terapijom. Pravilo o reintegraciji maloljetnika ne dopušta određivanje dugoročnih sigurnosnih mjera ili doživotne kazne zatvora kojem je svrha isključivo zaštititi društvo od maloljetnih prijestupnika. Obrazovanje maloljetnika je od neizmjerne važnosti, ipak u većini međunarodnih instrumenata ciljevi obrazovanja nisu jasno definirani. To je problematično zbog toga što se izraz "obrazovanje" može zloupotrijebiti u represivne oblike autoritarnog obrazovanja, što uopće nije cilj jer takav način obrazovanja ne odgovara europskom konceptu ljudskih prava i dostojanstva. Izraz "obrazovanje" u ovom kontekstu treba shvatiti kao vrstu mjere kojom se poboljšavaju njihove komunikacijske vještine tako da npr. napišu pismo isprike. U procesu obrazovanja veliku ulogu ima društvo koje mora omogućiti da do tih promjena i dođe, jer ako ne postoji podrška društva, odnosno okoline u kojoj se maloljetnik nalazi, mjera obrazovanja se ne može uspješno provesti. Važno je da se svim sankcijama i mjerama, koje se nametnu maloljetnicima, odredi točan period trajanja zbog potrebe za pravnom sigurnošću i realnim izgledima za reintegraciju maloljetnika u društvo. Isto tako, sankcije i mjere trebaju biti izrečene za što manji period.

Nadalje, prema drugom pravilu nužno je odrediti minimalnu dob kažnjavanja maloljetnika. Većina zemalja minimalnu dob određuje između 14 i 15 godina te bi se ovog standarda trebalo pridržavati i u Europi. Kaznena odgovornost za maloljetnike mlađe od 12 godina postoji samo u nekoliko zemalja kao što su Švicarska, Velika Britanija i Wales. Prema trećem pravilu se sve mjere i sankcije izrečene maloljetnom počinitelju moraju izreći u svrhu najboljeg interesa djeteta. To podrazumijeva redovne procjene socijalnih radnika, psihologa, psihijataru ili drugih stručnjaka. Ipak, najbolji interes djeteta ne bi se smio koristiti kao izgovor za prekomjerne ili nerazmjerne intervencije. Najbolje se pridržavati mjera koje promiču socijalnu integraciju, jer su te mjere u najboljem interesu djeteta.

Četvrto pravilo zabranjuje bilo kakvo kršenje ljudskih prava. Nužno je izbjegavati sljedeće mjere: osama, lišavanje maloljetnika kontakta s društvom, prenapučenost u ustanovama, oštri, vojni tipovi režima. Peto pravilo inzistira na izbjegavanju bilo kakvih sankcija koje mogu nanijeti tjelesne i duševne štete, jer će takve mjere pogoršati, a ne poboljšati maloljetnikov karakter. Šestim se pravilom upozorva kako bi sankcija lišavanja slobode maloljetnika trebala biti posljednja opcija, a u slučaju da do nje dođe, ona se treba provesti u što kraćem roku.

Lišavanje slobode smije se izreći samo starijim maloljetnicima koji su bili uključeni u ozbiljniji prekršaj. Mnoga nacionalna zakonodavstva predložila su podizanje dobne granice za izricanje pritvora za maloljetnika ili izricanje zatvaranja maloljetnika u posebnu ustanovu na minimalnu dob od 15 ili 16 godina, dok opća dob za kaznenu odgovornost i dalje ostaje niža. Nadalje,

lišavanje slobode također je potrebno ograničiti na što kraći period. To je izrazito važno kako bi maloljetnici kojima je izrečeno lišavanje slobode u bilo kojem obliku mogli uspješno završiti izrečeno obrazovne ili terapijske mjere koje su mu propisane. Pritvor prije suđenja je česta praksa u mnogim zemljama, i on se koristi na duži period nego je to propisano, kao oblik krizne intervencije ili kako bi se smirila zabrinutost javnosti.

U sedmom je pravilu posebno izdvojeno načelo protiv diskriminacije. Ovo je načelo temeljni instrument ljudskih prava Vijeća Europe i Ujedinjenih naroda. Bitno je prema svima postupati na isti način a ne ih stigmatizirati zbog njihove boje kože, na temelju jezika, religije, seksualne orijentacije itd. Osmo je pravilo važno zbog naglašavanja prava na privatnost i zaštitu podataka. Izrazito je bitno zaštititi maloljetnika i njegovu obitelj, kako kasnije ne bi cijeli život bili stigmatizirani u društvu jer bi im se na taj način otežala ponovna integracija u isto. Identitet maloljetnika i njihove obitelji ne bi trebale biti priopćene nikome tko za to nije ovlaštena osoba. Posljednje navedeno pravilo nalaže kako sva pravosudna tijela moraju dobiti sva potrebna sredstva kako bi mogli postići zahtijevane obrazovne i društveno-integracijske ciljeve. Bez dobivenih sredstva pravosudna tijela ne mogu provoditi mjere i pomoći maloljetnicima da se reintegriraju u društvo.

5. KAZNENOPRAVNI SUSTAV ZA MALOLJETNE POČINITELJE U HRVATSKOJ

Temeljem Zakona o sudovima za mladež (Narodne novine br.. 111/1997, 84/11, 143/12, 148/13, 56/15) uređen je kaznenopravni sustav za maloljetne osobe u Hrvatskoj. Zakon o sudovima za mladež sadrži odredbe za maloljetne počinitelje kaznenih djela te za mlade punoljetnike koji su također počinili neko kazneno djelo, odredbe o sudovima, propise o kaznenopavnoj zaštiti djece te odredbe o kaznenom postupku i o izvršenju sankcija. Odredbe kao što su odredbe Kaznenog zakona, Zakona o kaznenom postupku, Zakona o sudovima, Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, Zakona kojima se uređuje izvršenje sankcija za kaznena djela i drugi opći propisi primjenjuju se samo ako Zakonom osudovima za mladež nije drukčije propisano (Cajner Mraović et al., 2018).

Kazneni zakon za maloljetne počinitelje u Hrvatskoj ima svoje posebnosti. Kada počinitelj navrší dvadeset tri godine života obustavlja se nadležnost suda za mladež. Ukoliko dijete u doma izvršenja kaznenog djela ima manje od četrnaest godina postupak se također obustavlja, a sve informacije vezane za kazneno djelo i počinitelja dostavljaju se nadležnom centru za socijalnu skrb. U Hrvatskoj pravo na pokretanje postupka prema maloljetnoj osobi ima samo

državni odvjetnik, što jednako vrijedi za sva kaznena djela. Kada maloljetna osoba počini kazneno s njima bi trebali postupati samo specijalizirani policijski službenici za maloljetničku delikvenciju i kaznenoprevnu zaštitu djece i maloljetnika, državni odvjetnici za mladež i suci za mladež, koji su svi specijalizirani odnosno dodatno osposobljeni za te poslove (Cajner Mraović et al., 2018).

Nadalje, maloljetniku se ne smije suditi u odsutnosti, dok mu se tijekom ispitivanja mora postupati obazrivo tako da vođenje kaznenog postupka ne šteti razvoju njegove osobnosti. Također, centar za socijalnu skrb ima pravo upoznati se s tijekom postupka te iznijeti prijedloge i upozoravati na dokaze i činjenice koji su važni za donošenje odluke. Državni je odvjetnik također dužan obavijestiti nadležni centar za socijalnu skrb o svakom postupanju prema maloljetniku. Kada se radi o svjedočenju o maloljetnikovoj psihičkoj razvijenosti, o njegovoj ličnosti ili prilikama u kojima živi svi su obavezni svjedočiti (Cajner Mraović et al., 2018).

Ukoliko je maloljetnik kazneno djelo počinio zajedno sa punoljetnom osobom, kazneni postupak za maloljetnu osobu provodi se odvojeno prema odredbama Zakona o sudovima za mladež. Kad je ista osoba počinila neko kazneno djelo kao maloljetnik, a neko kao mlađi punoljetnik ili kao odrasla osoba, provest će se jedinstveni postupak prema odredbama Zakona o kaznenom postupku (Cajner Mraović et al., 2018).

6. SVRHovitost I HITNOST KAO IMPERATIV KAZNENOG POSTUPKA PREMA MALOLJETNICIMA U REPUBLICI HRATSKOJ

6.1. Načelo svrhovitosti

Maloljetničko pravo se u većini razvijenih zemalja razlikuje od zakona koji su propisani za punoljetne osobe. Razlog tome jest rehabilitacija maloljetnika te njihov preodogoj u društveno odgovorne individue. Na taj način želi se spriječiti maloljetnički recidivizam te stvoriti samostalne i odgovorne osobe koje mogu nastaviti život sukladno zakonu i moralnim načelima društva (Cvjetko i Singer, 2011). Do ovog se cilja najčešće dolazi i bez pokretanja kaznenog postupka, ukoliko se utvrdi da je kazneni postupak nepotreban. Stručni naziv donošenja nagodbe jest diversion, odnosno preusmjeravanje/diverzija. U slučaju kada se donese nagodba, maloljetnom počinitelju izriču se neformalne sankcije, tzv. alternativne mjere, prema načelu svrhovitosti. Načelo svrhovitosti pokazalo se kao korisna alternativa formalnim kaznama koje

se provode u penalnim sustavima, stoga njegovu primjenu i provedbu preporučuju dokumenti poput Pekinških pravila i UN-ove Konvencije o pravima djeteta. Ako je kazneno djelo manje težine, nastojati će se izbjeći pokretanje kaznenog postupka, a samim time se želi izbjeći potencijalna stigmatizacija maloljetnika. Najčešći uzrok maloljetničke delikvencije su teškoće u odrastanju maloljetnika i česti ekscesni karakter maloljetnika, iz tog razloga se maloljetne delikvente pokušava osloboditi dugotrajnih kaznenih postupaka. Isto tako, razlog izbjegavanja provođenja kaznenih postupaka doprinosi i recidivizam, prenapučenost ustanova zatvorenog tipa, nepoticajna i negativna okolina u zatvorima. Stoga, osnovna zadaća načela svrhovitosti jest odgoj, pomoć, zaštita i nadzor maloljetne osobe, pomoću ovog načela iz uporabe se želi ukloniti tradicionalan oblik kažnjavanja retribucijom i represijom (Cvjetko i Singer, 2011).

Korištenjem načela svrhovitosti u praksi procjenjujemo kolika je razina vjerojatnosti da će se maloljetne osobe nakon što su usvojile nove pozitivne socijalne vještine i moralne vrijednosti, promijeniti svoje ponašanje u sličnim situacijama i hoće li razviti osjećaj odgovornosti. Maloljetniku se putem načela svrhovitosti pruža mu se pomoć, zaštita i stručno osposobljavanje, izriču mu se odgojne mjere uz dužnost ispunjenja posebnih obveza, kako bi se osigurao njegov odgoj i ispravan razvoj. Glavni cilj je spriječiti maloljetnički recidivizam.

Republika Hrvatska može se istaknuti kao zemlja koja je među prvima prepoznala potrebu za uspostavljanjem načela svrhovitosti, iz globalne perspektive. Već se 1918. godine donijela naredba kojom je državni odvjetnik mogao obavijestiti nadležnog suca o nepostojanju osnova za podizanje optužnice protiv maloljetne osobe. Ukoliko odvjetnik smatra da je počinjeno kazneno djelo neznatno, te nema potreba za podizanjem optužnice, preferira se obustava kaznenog postupka jer je procijenjeno da su alternativne mjere poželjnije rješenje u ovakvim situacijama, te su one optimalno rješenje u interesu maloljetnikova budućeg vladanja. Također, u cijelom ovom procesu izrazito je bitno poštivanje individualnog pristupa svakom maloljetniku te jednakost u primjeni neformalnog postupka na cijelom teritoriju na kojemu vrijedi, što dodatno naglašavaju i Pekinška pravila kao međunarodni dokument (Cvjetko i Singer, 2011). Preporuča se slijediti načelo svrhovitosti za sva lakša počinjena kaznena djela, jer bi strogom kaznom moglo doći do kontraefekta, takva bi stroža kasna prouzročila više šteta za maloljetnika i sustav, nego koristi.

Odluka o nepokretanju kaznenog postupka protiv maloljetnika ovisi o mnogo čimbenika kao što su okolnosti u kojima je došlo do kaznenog djela, informacije koje su odvjetniku dostupne, modalitet izvršenja i narav kaznenog djela, osobnoj naravi samog počinitelja i njegova života prije počinjenja kaznenog djela. Cvjetko i Singer (2011) navode kako je kod prikupljanja podataka od iznimne važnosti sam razgovor s maloljetnikom, odnosno „razgovor

o kaznenom djelu i odnos maloljetnika prema počinjenom djelu, stupanj odgovornosti i krivnje, analiza počinjenoga kaznenog djela onako kako ga doživljava maloljetnik, utjecaj posljedica djela na njegov život, život u obitelji i zajednici uključujući i pravne posljedice“.

Načelo svrhovitosti možemo stupnjevati na dvije razine, ovisno o vrsti i intezitetu kaznene aktivnosti, odnosno razine se još nazivaju bezuvjetna i uvjetna svrhovitost. Bezuvjetna primjena načela svrhovitosti, prema odredbama Zakona o sudovima za mladež, prilikom odlučivanja o kaznenom progonu maloljetnika može aplicirati pod sljedećim uvjetima: maloljetni počinitelj osnovano je sumnjiv da je počinio kazneno djelo za koje je određena kazna zatvora u trajanju do 5 godina ili novčana kazna; djelo nije beznačajno; pokretanje kaznenog postupka je nesvrhovito s obzirom na narav kaznenog djela i okolnosti u kojima je počinjeno, prijašnji život maloljetnog počinitelja te njegove karakterne osobine. Dakle, načelo bezuvjetne svrhovitosti primjenjuje se u slučajevima kada je došlo do blažeg kaznenog djela ili ponašanja koje nije odraz negativnog rijekca razvoja maloljetnika, već nepromišljena radnja popraćena ekscesnim karakterom. Bezuvjetna aplikacija načela svrhovitosti može, ali i ne mora uključivati intervenciju centra za socijalnu skrb (Cvjetko i Singer, 2011).

Uvjetna primjena načela svrhovitosti odnosi se samo na kaznena djela srednje težine bez težih posljedica, za koje je propisana kazna zatvora manja od pet godina ili novčana kazna, također ovo načelo podrazumijeva izricanje jedne ili više posebnih obveza. Maloljetni počinitelj mora preuzeti odgovornost za počinjeno kazneno djelo, te s obzirom na intezitet i okolnosti počinjenja kazneno djela, mora snositi posljedice ispunjavanjem alternativnih sankcija u obliku posebnih obveza. Prema odredbama Zakona o sudovima za mladež, posebne obveze mogu uključivati sljedeće: sudjelovanje u radu humanitarnih organizacija ili u obavljanju poslova komunalnog, zdravstvenog ili ekološkog značenja, uključenje u individualni ili skupni rad u savjetovalištu za mlade, uključenje u proces odvikavanja od droge ili inih ovisnosti (ukoliko je maloljetni počinitelj ovisan o određenim supstancama), ili prema vlastitim mogućnostima nadoknadi štetu prouzrokovanu kaznenim djelom, a odluka o primjeni i vrsti posebne obveze u nadležnosti je državnog odvjetnika za mladež (Cvjetko i Singer, 2011).

Načelo svrhovitosti primjenjuje se na osnovi supsidijarnosti kaznenog postupanja, odnosno sva lakša kaznena djela počinjena od strane maloljetnika rješavaju se izvan suda, *„putove i sredstva za sprječavanje i uklanjanje asocijalnog i kriminalnog ponašanja uopće, a posebno maloljetnika, valja pogotovo u slučajevima kad težina i okolnosti djela tomu ne stoje na putu, prije svega tražiti ispred i izvan kaznenog prava, a kazneno pravo može u odgovarajućim slučajevima kad težina i okolnosti djela tomu ne stoje na putu, prije svega tražiti ispred i izvan*

kaznenog prava, a kazneno pravo može u odgovarajućim slučajevima te napore samo poduprijeti“ (Cvjetko i Singer, 2011: 355).

Ovo se načelo pokazalo kao odlična alternativa kaznama zatvora i novčanim kaznama. Klasične mjere kažnjavanja nisu doveli do smanjenja kriminalnih radnji kod maloljetnih počinitelja, naprotiv, imali su kontraefekt, iz razloga što su bili orijentirani isključivo na kazneno djelo i osobu počinitelja, umjesto da su u središtu problematike bili interesi žrtve. Fokus treba biti usmjeren na odnos i nagodbu između počinitelja i žrtve. To se počinje prakticirati uvođenjem novog pristupa, koji se u engleskom govornom području navodi kao *restorative justice*. U hrvatskom se koristi više sličnih termina zbog poteškoće doslovnog prevođenja ovog pojma, tako kada u hrvatskom jeziku koristimo termin izvansudska nagodba, pomirenje, rješavanje konflikta, medijacija i sl., označujemo termin *restorative justice*. Restorativnu pravdu Žižak (2003) definira kao „*obnavljanje odnosa u zajednici, popravak ili nadoknada štete počinjene kaznenim djelom, promjena vrijednosnog sustava i načina rješavanja problema*“.

Preporuka Vijeća Europe o medijaciji u kaznenim predmetima iz 1999. daje definira medijaciju na sljedeći način: „*Medijacija je bilo koji proces u kojem su povezani žrtva i prekršitelj, ako su slobodno pristali aktivno sudjelovati i riješiti problem nastao počinjenjem kaznenog djela uz pomoć nepristrane treće strane (medijator)*“. Nadalje navode njena opća načela: medijacija se u kaznenim predmetima može primijeniti samo ako su strane na nju slobodno pristale, stranke mogu odustati od medijacije u bilo kojem trenutku, sve rasprave koje se vode tijekom medijacije su strogo povjerljive, medijacija se smije provoditi samo u općeprihvaćenim i dostupnim službama, ona treba biti dostupna u svim stadijima kaznenog postupka (Cvjetko i Singer, 2011).

6.2. Učinkovitost alternativnih mjera

Stavljanjem sve većeg naglaska na ljudska prava sredinom dvadesetog stoljeća, europske zemlje, po uzoru na zakonska rješenja zemalja anglosaksonskog pravnog kruga, u svoja zakonodavstva implementiraju tzv. institut „*izvansudskog poravnanja*“, koji se u stručnoj literaturi naziva *diversion* (preusmjeravanje), koji se već spominje u ovome radu. Koristi se kako bi izbjegli negativne posljedice provođenja formalnog kaznenog postupka na formiranje ličnosti maloljetnika. Postupak diverzije primjenjuje se u slučajevima kada maloljetni počinitelj prizna počinjenje lakšeg kaznenog djela i ukoliko prema ostalim okolnostima nije potrebno provoditi formalni kazneni postupak. Ukoliko maloljetni počinitelje uspješno ispuni sve preuzete obveze određene od strane nadležnog tijela, protiv njega se neće pokrenuti kazneni postupak. Glavni temelj za odlučivanje primjene mjera diverzije u kaznenom postupku je

načelo svrhovitosti. Izbjegavanje negativne stigmatizacije i etiketiranje maloljetnika, činjenica kako su formalni oblici postupanja često neefikasni, neka su od najčešćih prednosti primjene alternativnih oblika postupanja prema maloljetnim počiniteljima. Primjena mjera diverzije doprinosi boljoj organizaciji pravosuđa, konkretno smanjuje se cjelokupni troškovi i trajanje kaznenog postupka, rasterećuje se rad suda te se doprinosi boljoj procesnoj ekonomiji. Mjere diverzije također omogućuju bolju resocijalizaciju maloljetnika te su u skladu sa specifičnim svrhama maloljetničkog kaznenog postupka (Puharić i Radić, 2015).

Istraživanja pokazuju kako je proces diverzije djelotvoran. Stope recidivizma su niže nego nakon formalnih sudskih postupaka i presuda. Ne samo da proces diverzije ograničava opterećenje suda, već i smanjuje posebnu prevenciju. Stope naknade za one prvotne prijestupnike koji su bili "preusmjereni" umjesto formalno sankcioniranih bili su znatno niži. Stope ponovnog prijestupa nakon razdoblja rizika od 3 godine bile su 27% u odnosu na 36% (Heinz 2005, 2006, 2008; Dünkel 2003a, str 94). Također, stopa ponovnog prijestupa nakon neformalnih sankcija za recidiviste nije iznosila više od stope nakon formalnih sankcija (vidi Storz 1994, 197, Heinz 2005, str. 306). Freiburgove studije rođenja također su ukazale na učinkovitost preusmjeravanja. Istraživanje je obuhvatilo više od 25.000 maloljetnika iz rođenih kohorta 1970., 1973., 1975., 1978. i 1985. Udio preusmjeravanja umjesto formalne kazne za dobne skupine maloljetnika od 14 i 15 godina povećan je s 58% na 82%. Recidivizam nakon 2 godine (prema službenim evidencijama o kriminalu) iznosio je 25% za grupu sa alternativnim mjerama i 37% za maloljetnike koji su formalno sankcionirani (Bareinske 2004, str. 188, Heinz 2006, str. 186). Studija je dokazala kako upotreba alternativnih mjera ne doprinosi povećanju stopa delikvencije među maloljetnicima. Baš suprotno, upotreba alternativnih mjera smanjuje stopu recidivizma, u odnosu na slučajeve formalno sankcioniranih maloljetnika (Bareinske 2004, str 136).

Crasmöller(1996) navodi kako represivne reakcije na delikvenciju maloljetnika zapravo povećavaju maloljetniču delikvenciju. Najopsežnije longitudinalno istraživanje koje su proveli Schumann i njegovi suradnici, u kojem je ispitano četriristo dvadeset i četiri maloljetnika pet puta u razdoblju od jedanaest godina, pokazalo je kako razvoj karijera ovisi o spolu, načinu sankcioniranja sustava maloljetničkog pravosuđa te o privrženosti deliktivnim vršnjacima (Schumann 2003a). Također, sudske su se sankcije pokazale negativnim u pogledu integracije na tržište rada (Prein i Schumann 2003; Schumann 2003b). Pokazalo se kako uspješnija škola ili integracija u rad, dobri odnosi s prosocijalnim prijateljima, imaju veći utjecaj na maloljetnike, nego sam sustav maloljetničkog pravosuđa i negativna iskustva isključivanja u društvenom životu. Ipak, longitudinalno istraživanje je pokazalo kako je preusmjeravanje

pogodnije sredstvo za smanjenje maloljetničkog delikventnog ponašanja, puno bolje od (sudske) kazne (Prein i Schumann 2003). Prema provedenim istraživanjima možemo zaključiti kako se teorijske pretpostavke o preusmjeravanja mogu potvrditi, ali je daljnje istraživanje "što djeluje, s kime i pod kojim okolnostima" i dalje potrebno.

6.3. Kazneno pravosuđe/diverzija u Hrvatskoj i maloljetnici

Postupak diverzije moguć je u svim stadijima kaznenog postupka te se taj pristup tradicijski njeguje i u Hrvatskoj. Državni odvjetnik, ovisno o propisanoj kazni zatvora u trajanju do pet godina ili novčana kazna, može odlučiti ima li osnove za vođenje kaznenog postupka ukoliko smatra da vođenje postupka prema maloljetniku s obzirom na narav kaznenog djela i oklonosti u kojima je djelo počinjeno ne bi bilo svrhovito. Kako bi državni odvjetnik mogao ustanoviti ima li potrebe ili ne voditi postupak protiv maloljetnog počinitelja, državni odvjetnik ima pravo zatražiti roditelja ili maloljetnikovog skrbnika podatke o maloljetniku (Cajner Mraović et al., 2018).

Ukoliko je maloljetni počinitelj spreman ponuditi ispriku za počinjena kaznena djela ili da prema vlastitim mogućnostima popravi nanесenu štetu kaznenim djelom, tada državni odvjetnik može donijeti odluku o nepokretanju kaznenog postupka. Također, maloljetna osoba može biti upućena u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja. Naposljetku, državni odvjetnik može svoju odluku o nepokretanju kaznenog postupka prema maloljetnom počinitelju kaznenog djela uvjetovati i njegovom spremnošću da se podvrgne postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti. Nakon što, uz suradnju i nadzor centra za socijalnu skrb, maloljetnik ispuni obveze, državni odvjetnik donosi konačnu odluku o nepokretanju kaznenog postupka prema maloljetniku (Cajner Mraović et al., 2018).

6.4. Načelo hitnosti

Sva tijela koja sudjeluju u postupku i sva druga tijela i ustanove od kojih se traže obavijesti, izvješća, ili mišljenja dužna su postupiti u najkraćem roku, odnosno u najhitnijem roku, zbog pedagoškog utjecaja tijekom postupka na maloljetnika s ciljem što ranijeg dovršenja konačne odluke (čl. 54. ZSM.-a). Cilj ove odredbe je maksimalno ubrzati postupka protiv maloljetnika, kako bi u što kraćem periodu mogao ostvariti veću koncentraciju posebnih radnji i na taj način skratiti vrijeme od počinjenja kaznenog djela ili prekršaja do izricanja sankcije maloljetniku. Načelu hitnosti posebnu pažnju pridaju Pekinška pravila te daju posebnu preporuku: „Svaki se slučaj od početka mora voditi brzo i bez nepotrebnog odgađanja“ (Pravilo 20). Izrazito je važno

formalnu proceduru obaviti u što kraćem roku, inače se u pitanje dovode pozitivni efekti samog postupka. Što više vrijeme odmiče od prijestupa, zbog promjena maloljetnikana intelektualno i psihološkom polju, sve je teže, možda čak i nemoguće, povezati postupak sa počinjenim prijestupom. U preporuci Vijeća Europe iz 2003. Rec (2003) 20 također se ističe: „treba odrediti kratke rokove za različite stadije kaznenog postupka kako bi postupak bio što brže završen radi brze reakcije na maloljetničku delikvenciju“ (čl.14).

Prema čl. 75 ZMS-a državni je odvjetnik dužan nakon dovršenog pripremnog postupka donjeti odluku u roku od osam dana, prema članku 80. ZMS-a predsjednik vijeća je dužan u roku od osam dana zakazati sjednicu vijeća ili glavnu raspravu, i na kraju, prema čl. 85. st. 7. ZMS-a u roku od osam dana, u iznimnim slučajevima u roku od petnaest dana, mora se izraditi pisana presuda ili rješenje. Ova obveza hitnog postupka ne odnosi se samo na državno odvjetništvo, sud, centar za socijalnu skrb i redarstvene vlasti, već i za druga državna tijela od kojih se traže obavijesti, mišljenja i izvješća (Cvjetko i Singer, 2011).

Ustanove i centri za socijalnu skrb morale bi postupati na sljedeći način: Tijela kaznenog postupka trebala bi na odgovarajući način obavijestiti nadležni centar za socijalnu skrb kada će prikupiti podatke o osobnim i obiteljskim prilikama maloljetnika koji je u postupku. U tom je slučaju centar dužan obavijestiti sud s kratkim informacijama i obaviti sve radnje koje su nužne za prisustvovanje predstavnika maloljetnika u kaznenom postupku. „Centri za socijalni rad dužni su tražene podatke o ličnosti i obiteljskim prilikama maloljetnika tijelima kaznenog postupka dostaviti u roku od mjesec dana, a u složenim slučajevima do dva mjeseca od dana primitka zahtjeva“ (Cvjetko i Singer, 2011).

Ukoliko se proces kaznenog postupka protiv maloljetnika oduži, on kulminira štetne posljedice, na taj se način ugrožava svrha cijelog postupka jer će odgojni utjecaja propisane mjere za maloljetnika imati manji utjecaj kako vrijeme bude odmicalo od počinjenja kaznenog djela. Iz tog je razloga hitnost postupka jedan od najbitnijih načela kaznenog postupka prema maloljetnicima.

7. METODOLOGIJA

7.1. Materijali i metode

Ovaj se rad bavi analizom trendova trajanje kaznenog postupka prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela te primjene načela svrhovitosti u Hrvatskoj u razdoblju od 2009. do 2016. godine. Baziran je na podacima sadržanim u statističkim izvješćima objavljenim od strane Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske.

Podaci o kriminalitetu maloljetnih prijavljenih osoba te osoba s izrečenim prijedlogom za sankciju prikupljaju se redovitim statističkim istraživanjima. Statističke izvještaje ispunjavaju nadležna županijska i općinska državna odvjetništva nakon donošenja konačne odluke te nadležni županijski i općinski sudovi koji sude u prvom stupnju nakon što je postupak pravomoćno završen.

Statističkim se istraživanjima obuhvaćaju svi maloljetni počinitelji kaznenih djela – prijavljeni, optuženi, te oni kojima je izrečena neka vrsta sankcije, stoga je obuhvat kriminaliteta potpun.

Za prijavljene počinitelje kaznenih djela prikazani su podaci trajanja postupka od prijave do donošenja odluke te su posebno izdvojena pojedina kaznena djela. Za optužene počinitelje kaznenih djela prikazani su podaci trajanja postupka od prijave do donošenja odluke te su također posebno izdvojena pojedina kaznena djela. Na kraju, prikazani su podaci prijavljenih maloljetnih osoba prema kazennim djelima, pokušaju i vrsti odluke.

7.2. Ograničenja

Kao i u ovom radu službena statistička izvješća zavoda Državnog zavoda za statistiku često su korišteni alat kao izvor podataka u kriminološkim istraživanjima. Kada se dotaknu ograničenja, u ovom radu treba svakako uzeti u obzir neodstatke proizašle iz prijava od strane građana i načina na koji funkcionira pravosudni sustav, u većini kriminoloških studija dostupni su i korišteni samo podaci o prijavljenim maloljetnim osobama dostupni od strane policije. Također, jedno od ograničenja bilo je i korištenje sekundarnih podataka, odnosno podataka koji su bili dostupni u vrijeme pisanja ovoga rada.

Prijavljene maloljetne osobe ujedno su i maloljetni počinitelji kaznenih djela prema kojima se postupci baziraju na temelju zaključenih prijava. Broj prijavljenih maloljetnika mnogo je bliži stvarnom stanju maloljetničkog kriminala od broja maloljetnika s izrečenim prijedlogom za sankciju ili izrečenom sankcijom jer je dopušteno i čak preporučeno pravilo odgovarajućeg opsega diskrecije u svim fazama kaznenog postupka i na svim razinama djelovanja pravosudnog sustava za maloljetne počinitelje kaznenih djela. U ovome izvještaju, koriste se podaci o prijavljenim maloljetnim osobama, ali i o maloljetnim osobama kojima je izrečen prijedlog za sankciju (optuženi) kako bi se saznao ne samo maloljetnički kriminal već i socijalna kontrola maloljetničkoga kriminala.

7.3. Ključni koncepti i definicije

Sljedeće definicije preuzete su iz Statističkih izvješća (2009 -2016) Maloljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.

Maloljetni počinitelji kaznenih djela jesu osobe koje su u vrijeme počinjenja kaznenog djela imale navršenih 14 godina, a nisu navršile 18 godina života, prema kojima postupak po kaznenoj prijavi nije pokrenut (odbačena prijava), pripremni je postupak obustavljen ili je podnesen prijedlog za izricanje kazne i druge mjere. Kazneni postupak pred vijećem pravomoćno je završen odlukom kojom se postupak pred vijećem obustavlja ili se izriče kazna i druga mjera.

Mladi maloljetnik jest osoba koja je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršila 14, a nije navršila 16 godina života, koja se ne može kazniti, nego joj se mogu izreći samo odgojne mjere. Stariji maloljetnik jest osoba koja je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršila 16, a nije navršila 18 godina života, kojoj se mogu izreći odgojne mjere, a uz uvjete predviđene Zakonom o sudovima za mladež i maloljetnički zatvor.

Stariji maloljetnik jest osoba koja je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršila 16, a nije navršila 18 godina života, kojoj se mogu izreći odgojne mjere, a uz uvjete predviđene zakonom o sudovima za mladež i maloljetnički zatvor.

Prijavljena osoba jest maloljetni počinitelj kaznenog djela prema kojem je postupak po kaznenoj prijavi i pripremni postupak završen.

Optužena osoba jest maloljetna osoba prema kojoj je kazneni postupak pred vijećem pravomoćno završen odlukom kojom je obustavljen postupak pred vijećem ili je izrečena kazna i druga mjera (maloljetnički zatvor ili odgojne mjere).

Maloljetnički pravosudni sustav jest primarni sustav koji se bavi kaznenim djelima počinjenima od strane maloljetnika u Hrvatskoj prema Zakonu o sudovima za mladež.

Maloljetnicima se za počinjena kaznena djela mogu izreći **odgojne mjere**, maloljetnički zatvor i sigurnosne mjere.

Odgojne mjere jesu mjere upozorenja, mjere pojačanog nadzora i zavodske mjere.

Mjere upozorenja jesu sudski ukor i posebne obveze, a izričuse kad treba utjecati na maloljetnikovu ličnost i ponašanje.

Mjere pojačanog nadzora jesu pojačana briga i nadzor, upućivanje u disciplinski centar te pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi. Izriču se kad za maloljetnikov odgoj i razvoj treba poduzeti trajnije mjere uz odgovarajući stručni nadzor i pomoć, a nije potrebno maloljetnikovo odvajanje od dotadašnje sredine.

Zavodske mjere jesu upućivanje u odgojnu ustanovu, upućivanje u odgojni zavod i upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu, a izriču se kad prema maloljetniku treba poduzeti trajnije i intenzivnije odgojne mjere ili mjere liječenja uz njegovo odvajanje od dotadašnje sredine.

Maloljetnički zatvor jest kazna lišenja slobode s posebnostima u odnosu na uvjete izricanja, trajanje, svrhu i sadržaj kazne.

Pridržaj maloljetničkog zatvora – sud može presudom izreći da je maloljetnik kriv za kazneno djelo i istodobno pridržati izricanje kazne maloljetničkog zatvora kad smatra da se izricanjem krivnje i prijetnjom naknadnog izricanja kazne može počinitelja odvratiti od daljnjih kaznenih djela. U tom slučaju sud maloljetniku uz presudu može izreći odgojnu mjeru pojačanog nadzora, upućivanja u disciplinski centar i jednu ili više posebnih obveza.

Sigurnosne mjere primjenjive na maloljetnike jesu: obvezno psihijatrijsko liječenje, obvezno liječenje od ovisnosti, obvezan psihosocijalni tretman, zabrana upravljanja motornim vozilom, zabrana približavanja, zabrana pristupa internetu, zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora.

Diverzija je prema Zakonu o sudovima za mladež i UNICEF-ovom dokumentu *Toolkit on Diversion and Alternatives to Detention* (2006) izdvajanje maloljetnih osoba u riziku iz formalnog postupanja policije, državnog odvjetništva i sudova za mladež te njihovo

usmjeravanje prema drukčijim načinima rješavanja problema sudskim i izvansudskim tijelima, izbjegavajući pritom negativne efekte formalnog postupka i kaznenopravne evidencije. Diverzija može započeti i prije uhićenja te nastaviti do konačne odluke suda.

8. REZULATATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA

8.1. Hitnost u kaznenom postupku

U sljedećim tablicama i grafikonima prikazani su statistički podaci za Republiku Hrvatsku u razdoblju od 2009. do 2016. godine s obzirom na ukupno kretanje rezultata prijavljenih maloljetnih osoba prema trajanju postupaka od prijave do donošenja odluke te je posebno izdvojen pregled odabranih kaznenih djela kako bi se vidjelo kretanje trendova kod pojedinih kaznenih djela. Također, uz svaku tablicu priložen je i odgovarajući grafikon koji oslikava rezultate iz tablice.

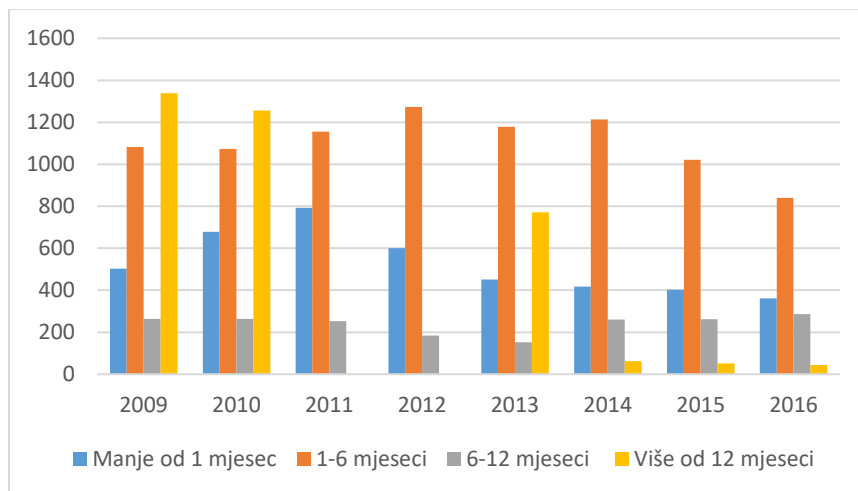
Tablica 1. Prijavljene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

	Ukupno	%	Manje od 1 mjeseca	%	1-6 mjeseca	%	6 – 12 mjeseci	%	1 godina i više	%
2009.	3188	100	503	15,8	1.083	34	264	8,3	1338	42
2010.	3270	100	678	20,7	1.073	32,8	263	8,04	1256	38,4
2011.	3 376	100	792	23,5	1.155	34,2	253	7,5	1 176	34,8
2012.	3 113	100	601	19,3	1.273	40,9	184	5,9	1 055	33,9
2013.	2 553	100	451	17,7	1.179	46,2	152	6	771	30,2
2014.	1 952	100	417	21,4	1.213	62,1	260	13,3	62	3,2
2015.	1 739	100	403	23,2	1.022	58,8	262	15,1	52	3
2016.	1 532	100	361	23,6	840	54,8	287	18,7	44	2,9

Izvor: Državni zavod za statistiku

U tablici 1. i grafikonu 1. nalaze se prijavljene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke od 2009. do 2016. Iz ove je tablice vidljivo kako je postupak od

prijave do donošenja odluke većinom trajao godinu dana i više, od 2009. (oko 40%) pa čak sve do 2014. kada trajanje postupaka vidljivo pada te se većina postupka od prijave do donošenja odluke realizira u periodu od jednog do šest mjeseci (do 60% slučajeva). S obzirom na načelo hitnosti, koje je u središtu ovoga rada, cilj je maksimalno ubrzati sam postupak protiv maloljetnika, ukoliko do istoga ne dođe, u pitanje se dovode pozitivni efekti samog postupka zbog promjena maloljetnika na intelektualnom i psihološkom polju te je sve teže, možda čak i nemoguće, povezati postupak sa počinjenim prijestupom. Vidljivo je da se ta praksa počela poštivati tek od 2014. do 2016.

Grafikon 1. Prijavljene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

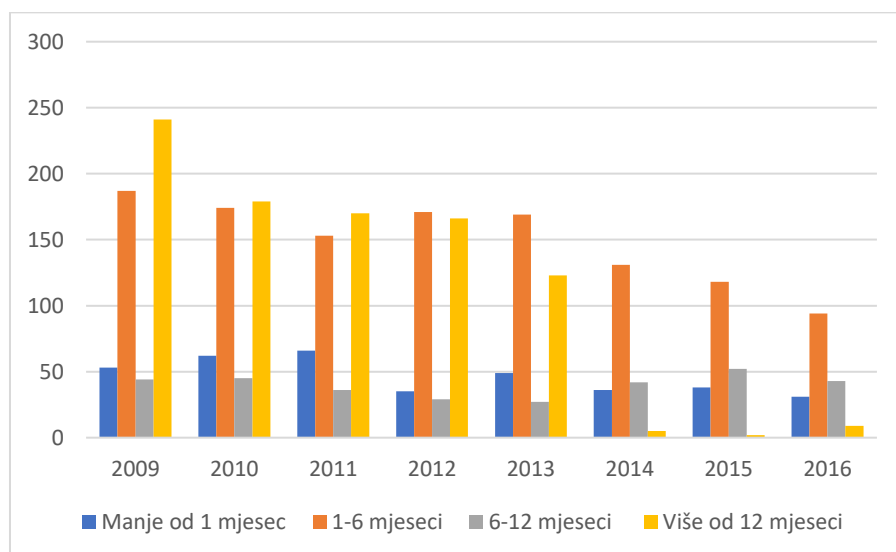
Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 2. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv života i tijela te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

	Ukupno	%	Trajanje postupka							
			Manje od 1 mjeseca	%	1-6 mjeseci	%	6 – 12 mjeseca	%	1 godina i više	%
2009.	525	100	53	10,1	187	35,6	44	8,4	241	45,9
2010.	460	100	62	13,5	174	37,8	45	9,7	179	38,9
2011.	425	100	66	15,5	153	36	36	8,5	170	40
2012.	401	100	35	8,7	171	42,6	29	7,2	166	41,4
2013.	368	100	49	13,3	169	45,9	27	7,3	123	33,4
2014.	214	100	36	16,8	131	61,2	42	19,6	5	2,3
2015.	210	100	38	18,1	118	56,2	52	24,7	2	0,9
2016.	177	100	31	17,5	94	53,1	43	24,3	9	5,08

Izvor: Državni zavod za statistiku

Iz tablice 2. i grafikona 2. koji prikazuju prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv života i tijela te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za razdoblje od 2009. do 2016. godine vidljivo je kako je trajanje postupka od 2009. do 2013., kao u prethodnoj tablici, većinom trajalo jednu godinu i više, čak 42%. Taj se rezultat nakon 2013. mijenja te postupak prema kaznenom djelu protiv života i tijela traje od jednog do šest mjeseci i to čak oko 62%, što je puno bolji rezultat od prethodnih godina, jer se trajanje postupka znatno smanjilo.

Grafikon 2. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv života i tijela te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

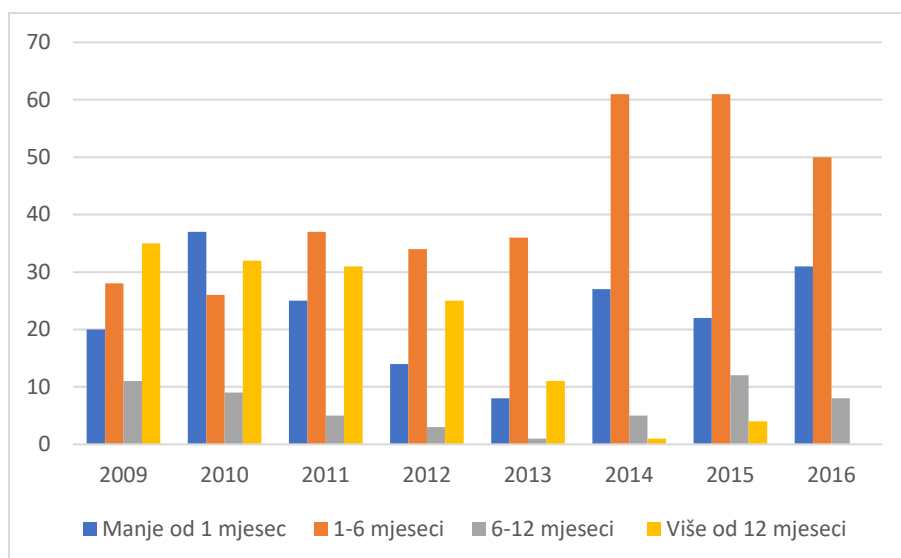
Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 3. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv slobode i prava čovjeka i građanina te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

	Ukupno	%	Trajanje postupka							
			Manje od 1 mjeseca	%	1-6 mjeseci	%	6 – 12 mjeseca	%	1 godina i više	%
2009.	94	100	20	21,3	28	29,8	11	11,7	35	37,2
2010.	104	100	37	35,6	26	25	9	8,6	32	30,8
2011.	98	100	25	25,5	37	37,7	5	5,1	31	31,6
2012.	76	100	14	18,4	34	44,7	3	3,9	25	32,9
2013.	56	100	8	14,3	36	64,3	1	1,8	11	19,6
2014.	96	100	27	28,1	61	63,5	5	5,2	1	1,04
2015.	102	100	22	21,6	61	59,8	12	11,7	4	3,9
2016.	100	100	31	31	50	50	8	8	-	-

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 3. i grafikon 3. prikazuju prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv slobode i prava čovjeka te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za razdoblje od 2009. do 2016. godine. Do 2014. čak trećina postupaka od prijave do donošenja odluke je trajala manje od mjesec dana, te tako i za razdoblje od jednog do šest mjeseci, te godinu dana i više, dakle oko 30% u svakom promatranom periodu. Od 2014. rezultati trajanja postupka se mijenjaju te većina postupaka (oko 64%) traju u periodu od jednog do šest mjeseci. Bitno je također napomenuti kako se od 2014. godine broj postupaka u trajanju jedne godine i više smanjuje na manje od 5%.

Graf 3. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv slobode i prava čovjeka i građanina te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

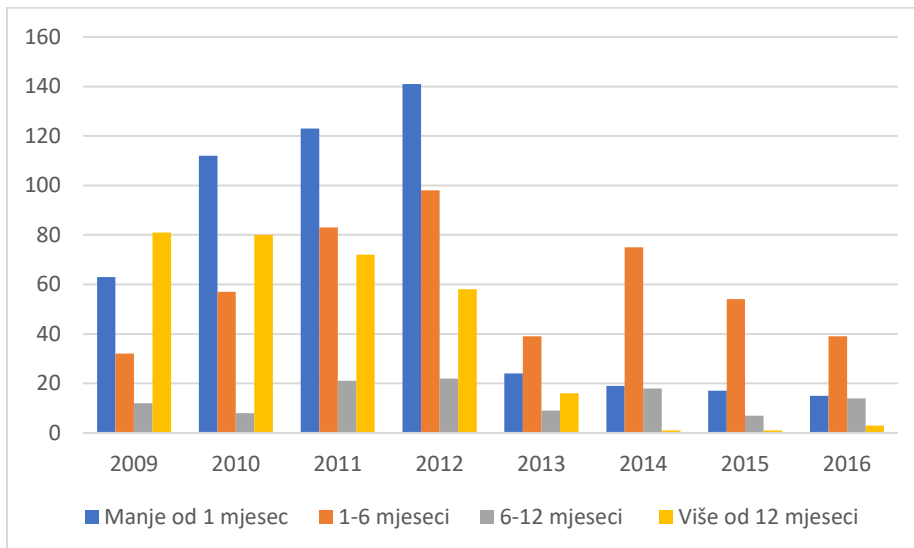
Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 4. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016)

	Ukupno	%	Trajanje postupka							
			Manje od 1 mjeseca	%	1-6 mjeseci	%	6 – 12 mjeseca	%	1 godina i više	%
2009.	188	100	63	33,5	32	17,02	12	6,4	81	43,08
2010.	257	100	112	43,6	57	22,2	8	3,1	80	31,2
2011.	299	100	123	41,1	83	27,8	21	7,02	72	24,08
2012.	319	100	141	44,2	98	30,7	22	6,9	58	18,2
2013.	88	100	24	27,3	39	44,3	9	10,2	16	18,2
2014.	113	100	19	16,8	75	66,4	18	15,9	1	0,8
2015.	79	100	17	21,5	54	68,4	7	8,8	1	1,2
2016.	71	100	15	21,2	39	54,9	14	19,7	3	4,2

Izvor: Državni zavod za statistiku

Razultati iz tablice 4. pokazuju nam kako je za maloljetnike koji su osumnjičeni za kazneno djelo protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom od 2009. do 2013. godine postupak od prijave do donošenja odluke trajao u većini slučajeva manje od mjesec dana (oko 45%). dok se od 2014. do 2016. trajanje postupka od prijave do donošenja odluke za ovo kazneno djelo produžilo te je za većinu slučajeva postupak trajao od jednog do šest mjeseci, oko 69%. Ipak, bitno je napomenuti kako od 2014. do 2016. godine sami broj prijava znatno pada s obzirom na ostale godine koje su promatrane, te većina postupaka od prijave do donošenja odluke traje unutar godinu dana, samo njih 4% posto ne. Iako se praksa trajanja postupka od prijave do donošenja odluke smanjuje, i dalje je vidljivo kako sam proces trajanja postupka i traje predugo te bi se isti trebao smanjiti kako bi se načelo hitnosti moglo ispoštovati. Također je ovakvo kretanje trendova vidljivo u grafikonu 4.

Graf 4. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016)

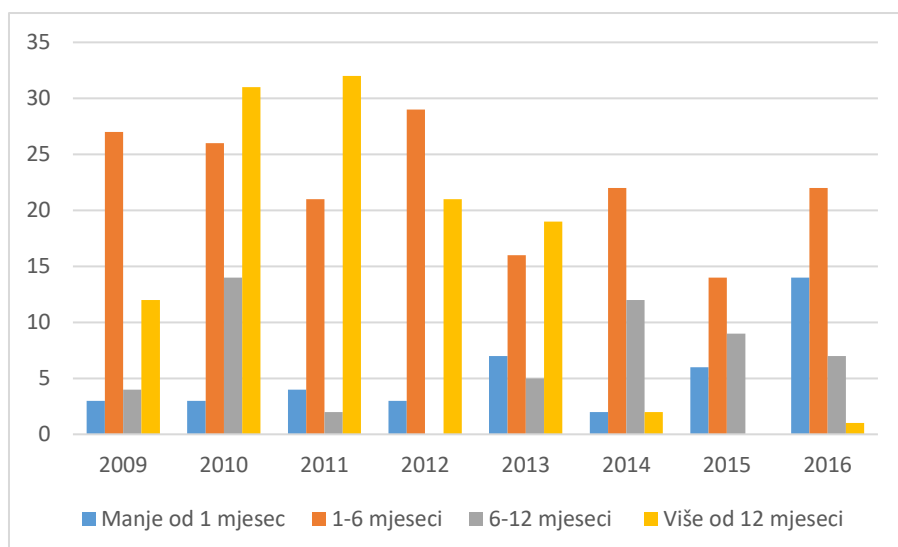
Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 5. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

	Ukupno	%	Trajanje postupka							
			Manje od 1 mjeseca	%	1-6 mjeseci	%	6 – 12 mjeseca	%	1 godina i više	%
2009.	46	100	3	6,5	27	58,7	4	8,7	12	26,1
2010.	74	100	3	4,05	26	35,1	14	18,9	31	41,9
2011.	59	100	4	6,7	21	35,6	2	3,3	32	54,3
2012.	53	100	3	5,6	29	54,7	-	-	21	21,5
2013.	47	100	7	14,9	16	12,7	5	10,6	19	40,4
2014.	38	100	2	5,3	22	57,9	12	31,6	2	5,2
2015.	29	100	6	20,7	14	48,3	9	31,03	-	-
2016.	44	100	14	31,8	22	50	7	15,9	1	2,3

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 5. i grafikon 5. prikazuju prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv slobode i spolnog ćudoređa te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke od 2009. do 2016. godine. Kod ovog kaznenog djela vidljivo je iz rezultata kako do 2014. proces većinom traje u periodu od jedne godine i više. Dok od 2014. do 2016. prevladava period od jednog do šest mjeseci u kojem postupak od prijave do donošenja odluke traje. Bitno je napomenuti kako u periodu od 2014. do 2016. znatno pada trend trajanja postupka od jedne godine i više, zapravo je skoro neznan (oko 5%), što je dobar pokazatelj poštivanja načela hitnosti u kaznenom postupanju s maloljetnicima.

Graf 5. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

Izvor: Državni zavod za statistiku

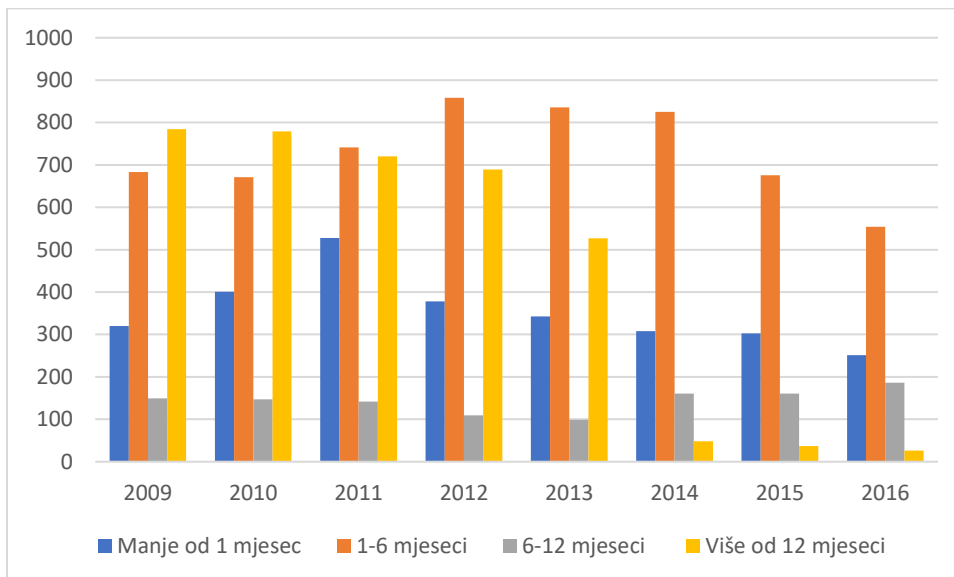
Tablica 6. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv imovine te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

	Ukupno	%	Trajanje postupka							
			Manje od 1 mjeseca	%	1-6 mjeseci	%	6 – 12 mjeseca	%	1 godina i više	%
2009.	1.936	100	320	16,5	683	35,3	149	7,7	784	40,5
2010.	1.998	100	401	20,1	671	33,6	147	7,4	779	38,9
2011.	2.131	100	528	24,7	741	34,7	142	6,6	720	33,8
2012.	2.034	100	378	18,6	858	42,2	109	5,4	689	33,9
2013.	1.805	100	343	19	836	46,3	99	5,5	527	29,2
2014.	1.342	100	308	22,9	825	61,5	161	11,9	48	3,6
2015.	1.177	100	303	25,7	676	57,4	161	13,7	37	3,1
2016.	1.017	100	251	24,7	554	54,5	186	12,3	26	2,5

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 6. pokazuje prvenstveno kako, s obzirom na ostala kaznena djela promatrana u ovom radu, kazneno djelo protiv imovine bilježi najveći broj prijavljenih maloljetnika, čak do 2.131

u 2012. Trajanje postupka od prijave do donošenja odluke kod ovog kaznenog djela je specifično u razdoblju od 2009. do 2013. zato što ni ne prevladava jedan vremenski period, tako oko 20% postupaka traje manje od mjesec dana, oko 40 posto trajanje postupka je u razdoblju od jedan do šest mjeseci, u razdoblju od šest do dvanaest mjeseci taj je postotak izrazito nizak, kreće se oko 6%, te na kraju u oko 40% slučajeva postupak traje jednu godinu i više. Taj se trend popravlja nakon 2014. godine gdje većina postupaka traje najviše od jedan do šest mjeseci, oko 60%, što je puno bolje od prethodnih godina, no taj bi se trend trebao smanjiti na trajanje postupka unutar jednog mjeseca kako bi se cijeli proces postupka protiv maloljetnog počinitelja brže priveo kraju i urodio plodom. Također je ovakvo kretanje trendova vidljivo u grafikonu 6.

Graf 6. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv imovine te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

Izvor: Državni zavod za statistiku

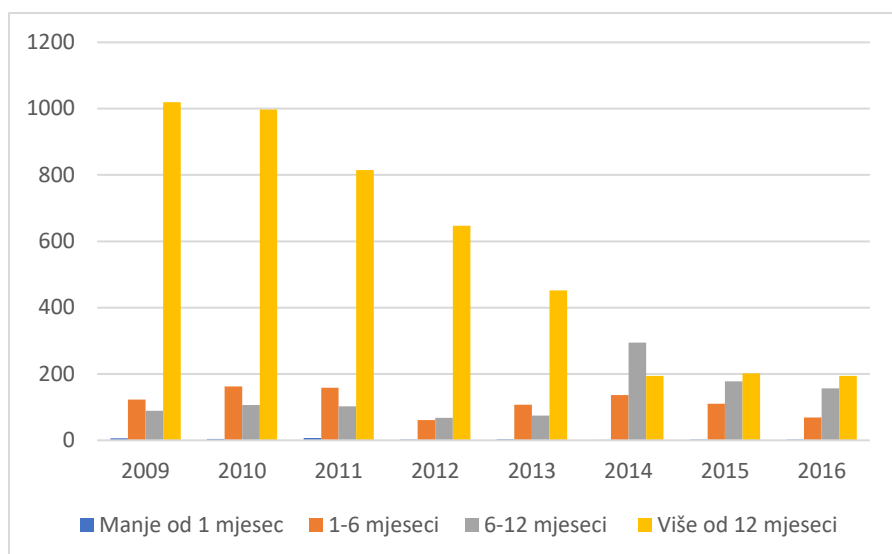
U sljedećim tablicama i grafikonima prikazani su statistički podaci za Republiku Hrvatsku u razdoblju od 2009. do 2016. godine s obzirom na ukupno kretanje rezultata optuženih maloljetnih osoba prema trajanju postupaka od prijave do donošenja odluke te je posebno izdvojen pregled odabranih kaznenih djela kako bi se vidjelo kretanje trendova kod pojedinih kaznenih djela. Također, uz svaku tablicu priložen je i odgovarajući grafikon koji oslikava rezultate iz tablice.

Tablica 7. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

	Ukupno	%	Trajanje postupka							
			Manje od 1 mjeseca	%	1-6 mjeseci	%	6 – 12 mjeseca	%	1 godina i više	%
2009.	1238	100	6	0,5	123	9,9	89	7,2	1020	82,4
2010.	1269	100	4	0,3	162	12,7	106	8,4	997	78,6
2011.	1084	100	7	0,6	159	14,6	103	9,5	815	75,2
2012.	778	100	2	0,3	61	7,8	68	8,7	647	83,2
2013.	637	100	3	0,5	107	16,8	75	11,7	452	71
2014.	626	100	1	0,2	136	21,7	295	47,1	194	31
2015.	492	100	2	0,4	110	22,4	178	36,2	202	41,1
2016.	422	100	2	0,5	69	16,4	157	37,2	194	46

Izvor: Državni zavod za statistiku

Iz tablice 7. i grafikona 7. vidljivo je kako je većina maloljetnih počinitelja optužena tek nakon jedne godine i više, i to čak 80% maloljetnih počinitelja. Ovaj se postotak smanjuje od 2014. do 2016. na oko 40% optuženih maloljetnih počinitelja nakon jedne godine i više od prijave do donošenja odluke. Iako se taj postotak smanjuje on je i dalje izražen, stoga je vidljivo kako sam proces trajanja postupka od prijave do donošenja odluke predug, što nikako nije u skladu s načelom hitnosti, prema kojem bi se „Sva tijela koja sudjeluju u postupku i sva druga tijela i ustanove od kojih se traže obavijesti, izvješća, ili mišljenja dužna su postupiti u najkraćem roku, odnosno u najhitnijem roku, zbog pedagoškog utjecaja tijeka postupka na maloljetnika s ciljem što ranijeg dovršenja konačne odluke” (čl. 54. ZSM.-a).

Graf 7. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

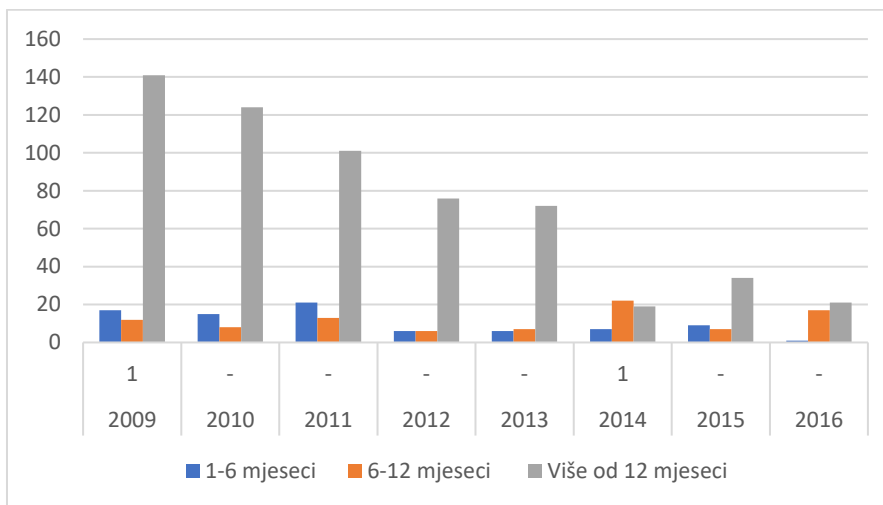
Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 8. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv života i tijela (2009.-2016.)

	Ukupno	%	Trajanje postupka							
			Manje od 1 mjeseca	%	1-6 mjeseci	%	6 – 12 mjeseca	%	1 godina i više	%
2009.	171	100	1	0,6	17	9,9	12	7,1	141	82,5
2010.	147	100	-	-	15	10,2	8	5,4	124	84,4
2011.	135	100	-	-	21	15,5	13	9,6	101	74,8
2012.	88	100	-	-	6	6,8	6	6,8	76	86,4
2013.	85	100	-	-	6	7,1	7	8,2	72	84,7
2014.	49	100	1	2,1	7	14,3	22	44,9	19	38,8
2015.	50	100	-	-	9	18	7	14	34	68
2016.	39	100	-	-	1	2,6	17	43,9	21	53,8

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 8. prikazuje nam optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv života i tijela u periodu od 2009. do 2016. U slučaju ovog kaznenog djela postupak je od 2009. do 2013. godine najčešće trajao u razdoblju od godinu dana i više. Od 2014. do 2016. ukupan broj optuženih maloljetnika pada za gotovo četiri puta manju vrijednost, no i dalje trajanje većine postupaka traje godinu dana i više, što je doista zabrinjavajući trend koji nikako nije u skladu s načelom hitnosti u postupku protiv maloljetnog počinitelja. Također je ovakvo kretanje trendova vidljivo u grafikonu 8.

Graf 8. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv života i tijela (2009.-2016.)

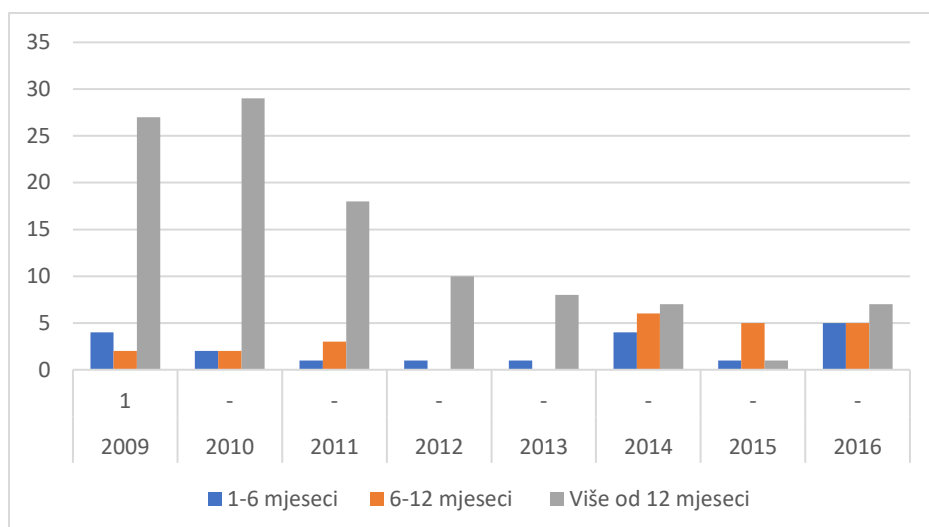
Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 9. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv slobode i prava čovjeka i građanina (2009.-2016.)

	Ukupno	%	Trajanje postupka							
			Manje od 1 mjeseca	%	1-6 mjeseci	%	6 – 12 mjeseca	%	1 godina i više	%
2009.	34	100	1	2,9	4	11,7	2	5,9	27	79,4
2010.	33	100	-	-	2	6,1	2	6,1	29	87,9
2011.	22	100	-	-	1	4,5	3	13,6	18	81,8
2012.	11	100	-	-	1	9,1	-	-	10	90,9
2013.	9	100	-	-	1	11,1	-	-	8	88,9
2014.	17	100	-	-	4	23,5	6	35,3	7	41,2
2015.	7	100	-	-	1	14,3	5	71,4	1	14,3
2016.	17	100	-	-	5	29,4	5	29,4	7	41,2

Izvor: Državni zavod za statistiku

Iz tablice 9., koja prikazuje optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv slobode i prava čovjeka i građanina u razdoblju od 2009. do 2016. godine, vidljiv je također padajući trend kroz godine. Točnije, u razdoblju od 2009. do 2013. u oko 90% slučajeva trajanje postupka trajalo je godinu dana i više. Od 2014. do 2016 godine taj se trend mijenja i dijeli na gotovo jednaka tri dijela, u kojem je trećina postupaka trajala od jednog do šest mjeseci, druga trećina postupaka trajala je šest do dvanaest mjeseci, te posljednja trećina kod koje je trajanje postupka trajalo godinu dana i više. Bitno je naglasiti iznimku u 2015. kada je gotovo u 70% slučajeva postupak trajao od šest do dvanaest mjeseci. Ovakvi pokazatelji za kazneno djelo protiv slobode i prava čovjeka i građanina zabrinjavajući su te bi se definitivno trebalo raditi na smanjenju trajanja postupka. Ovakvo je kretanje trendova vidljivo u grafikonu 9.

Graf 9. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv slobode i prava čovjeka i građanina (2009.-2016.)

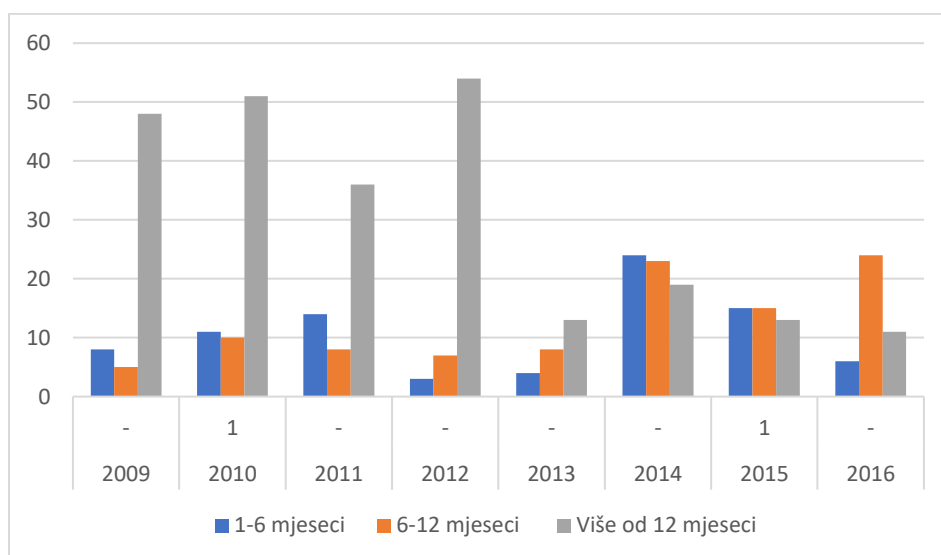
Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 10. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom (2009.-2016.)

	Ukupno	%	Trajanje postupka							
			Manje od 1 mjeseca	%	1-6 mjeseci	%	6 – 12 mjeseca	%	1 godina i više	%
2009.	59	100	-	-	8	13,5	5	8,5	48	81,4
2010.	73	100	1	1,4	11	15,1	10	13,7	51	69,8
2011.	58	100	-	-	14	24,1	8	13,8	36	62,1
2012.	64	100	-	-	3	4,7	7	10,9	54	84,4
2013.	25	100	-	-	4	16	8	32	13	52
2014.	66	100	-	-	24	36,4	23	34,8	19	28,8
2015.	44	100	1	2,3	15	34,1	15	34,1	13	29,5
2016.	41	100	-	-	6	14,6	24	58,5	11	26,8

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 10. i grafikon 10. prikazuju nam kretanje trajanja postupka optuženih maloljetnih osoba od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom. Od 2009. do 2012. godine većina je postupaka trajala od godine dana i više, dok se od 2013. do 2016. taj trend smanjuje te je svaka godina karakteristična za sebe, ipak je bitno naglasiti da se drastična razlika između trajanja postupka od jedne godine i više u odnosu na ostale promatrane periode uvelike smanjila. Tako je u 2013. najviše postupaka trajalo u periodu od jedne godine i više, no ostali promatrani periodi nisu u velikoj disproporciji. U 2014. taj se trend mijenja te je najviše postupaka trajalo od jednog do šest mjeseci, u 2015. jednaki broj postupaka trajao je od jednog do šest mjeseci te šest mjeseci do godine dana, dok u 2016. prevladavaju postupci u trajanju od šest mjeseci do godine dana. Ovakav padajući trend pokazuje kako kaznena tijela rade u skladu što hitnijeg postupanja prema maloljetnim počiniteljima.

Graf 10. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom (2009.-2016.)

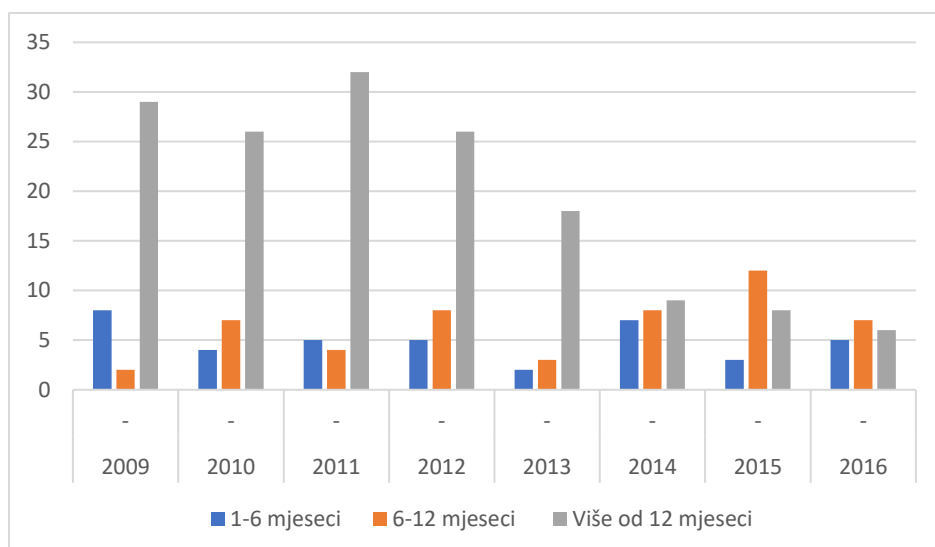
Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 11. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa (2009.-2016.)

	Ukupno	%	Trajanje postupka							
			Manje od 1 mjeseca	%	1-6 mjeseci	%	6 – 12 mjeseca	%	1 godina i više	%
2009.	39	100	-	-	8	20,5	2	5,2	29	74,4
2010.	37	100	-	-	4	43,2	7	18,9	26	70,3
2011.	41	100	-	-	5	12,2	4	9,7	32	78,1
2012.	39	100	-	-	5	12,8	8	20,5	26	66,7
2013.	23	100	-	-	2	8,7	3	13,1	18	78,3
2014.	24	100	-	-	7	29,2	8	33,3	9	37,5
2015.	23	100	-	-	3	13,1	12	52,2	8	34,8
2016.	18	100	-	-	5	27,8	7	38,9	6	33,3

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 11. prikazuje optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa od 2009. do 2016. godine. Vidljiv je sličan trend kretanja vrijednosti, od 2009. do 2013. godine postupak je trajao u većini slučajeva od jedne godine i više, dok se od 2014. do 2016. taj trend drastično smanjuje. U 2014. najčešće je trajanje postupka trajalo od jednog do šest mjeseci, u 2015. je postupak u oko 50% slučajeva trajao od šest mjeseci do godine dana, dok je u 2016. oko 30% postupaka trajalo u svakom od promatranih perioda. Vidljivo je da se radi na smanjenju trajanja postupaka za kazneno djelo protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa. Također je ovakvo kretanje trendova vidljivo u grafikonu 11.

Graf 11. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv spolne slobode i spolnog ćudoreda (2009.-2016.)

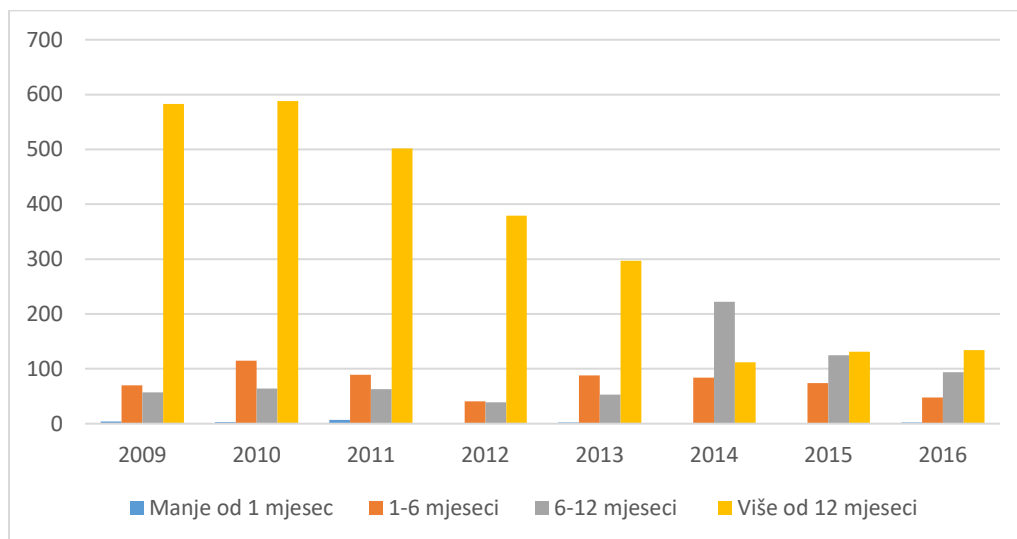
Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 12. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv imovine (2009.-2016.)

	Ukupno	%	Trajanje postupka							
			Manje od 1 mjeseca	%	1-6 mjeseci	%	6 – 12 mjeseca	%	1 godina i više	%
2009.	722	100	4	0,5	70	9,7	57	7,9	583	80,7
2010.	773	100	3	0,4	115	14,9	64	8,3	588	76,1
2011.	661	100	7	1,1	89	13,5	63	9,5	502	75,9
2012.	460	100	1	0,2	41	8,9	39	8,5	379	82,4
2013.	440	100	2	0,5	88	20	53	12,1	297	67,5
2014.	418	100	-	-	84	20,1	222	53,1	112	26,8
2015.	330	100	-	-	74	22,4	125	37,9	131	39,7
2016.	278	100	2	0,7	48	17,3	94	33,8	134	48,2

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 12. prikazuje optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv imovine od 2009. do 2016. godine. Od 2009. pa sve do 2013. se većinom trajanje postupka odužilo te je trajalo od jedne godine i više. Od 2014. vidljiv je padajući trend u samom broju optuženih maloljetnika te je u 2014. većina postupaka trajala od šest mjeseci do godine dana. U 2015. i 2016. godini i dalje je vidljivo kako većina postupaka traje u periodu od jedne godine i više, iako je disproporcija manja u odnosu na ostale promatrane periode u kojima postupak traje, i dalje je ta brojka zabrinjavajuća, te bi se ona urgentno trebala smanjiti i postupak ne bi trebao trajati više od godine dana u skladu s načelom hitnosti. Također je ovakvo kretanje trendova vidljivo u grafikonu 12.

Graf 12. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv imovine (2009.-2016.)

Izvor: Državni zavod za statistiku

Iz prikazanih podataka može se zaključiti kako iz godine u godinu imamo manji broj prijavljenih, a time i osuđenih maloljetnika, što upućuje na pad ukupnog broja maloljetnih počinitelja i maloljetničkog kriminaliteta. Na godišnjoj razini od ukupnog broja prijavljenih maloljetnika prema kojima postupak nije pokrenut u većini slučajeva on nije pokrenut temeljem odluke državnog odvjetnika u skladu postupanja prema načelu hitnosti te načelu svrhovitosti.

8.2. Svrhovitost u kaznenom postupku

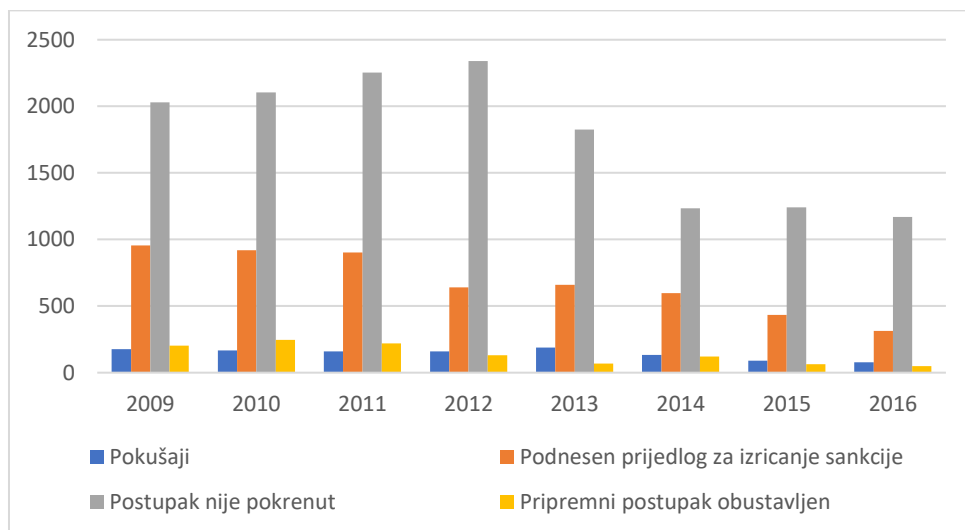
U sljedećim tablicama prikazani su glavni ishodi kaznenog postupka prema prijavljenim maloljetnim osobama. Kao što je ranije spomenuto, prema aktualnom hrvatskom zakonodavstvu, moguće je preusmjeravanje u kaznenom postupku prema maloljetnim počiniteljima u svakom stadiju kaznenog postupka. U sljedećim tablicama nalaze se podaci o broju preusmjerenih maloljetnika prijavljenih u promatranom razdoblju u Republici Hrvatskoj. Cilj preusmjeravanja maloljetnika jest njihova rehabilitacija te njihov preodgoj u društveno odgovorne individue. Također, preusmjeravanjem maloljetnih počinitelja želi se smanjiti njihov recidivizam, a sam proces preusmjeravanja još se naziva i diverzija kojom se, u slučaju izrečene neformalne kazne maloljetniku, propisuju alternativne mjere prema načelu svrhovitosti. Ovaj je cilj ostvariv i bez pokretanja kaznenog postupka, ukoliko se utvrdi da kazneni postupak nije potreban, stoga se u sljedećim tablicama promatra praksu odvjetništva i kaznenih tijela te je li isti poštuju ovo načelo.

Tablica 13. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenim djelima, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

	Ukupno	%	Pokušaj	%	Podnesen prijedlog za izricanje sankcije	%	Postupak nije pokrenut	%	Priprema postupak obustavljen	%
2009.	3188	100	177	5,5	955	29,9	2030	63,7	203	6,4
2010.	3270	100	167	5,1	920	28,1	2104	64,3	246	7,5
2011.	3376	100	160	4,7	903	26,7	2253	66,7	220	6,5
2012.	3113	100	160	5,2	640	20,5	2341	75,2	132	4,2
2013.	2553	100	189	7,4	659	25,8	1826	71,5	68	2,6
2014.	1952	100	133	6,8	596	30,5	1235	63,3	121	6,2
2015.	1739	100	90	5,1	433	24,9	1242	71,4	64	3,7
2016.	1532	100	79	5,1	314	20,5	1170	76,4	48	3,1

Izvor: Državni zavod za statistiku

Iz tablice 13. koja prikazuje prijavljene maloljetne osobe prema kaznenim djelima, pokušaju i vrsti odluke od 2009. do 2016., vidljivo je kako kroz sav promatrani period većina postupaka nije pokrenuta, što znači da su maloljetnim počiniteljima odlukom odvjetnika pripisane alternativne mjere, odnosno utvrđeno je da je kazneni postupak nepotreban. Glavni je cilj alternativnih mjera „*odgoj, pomoć, zaštita i nadzor maloljetne osobe, pomoću ovog načela iz uporabe se želi ukloniti tradicionalan oblik kažnjavanja retribucijom i represijom*” (Cvjetko i Singer, 2011). Također, vidljivo je kako u promatranom radoblju broj prijavljenih maloljetnih počinitelja opada prema čemu se može zaključiti kako se uvođenjem alternativnih mjera u postupanju s maloljetnim počiniteljima njihov recidivizam smanjio, što je i jedan od glavnih ciljeva alternaivnih mjera. Iz grafikona 13. je također vidljivo ovakvo kretanje rezultata.

Graf 13. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznenim djelima, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

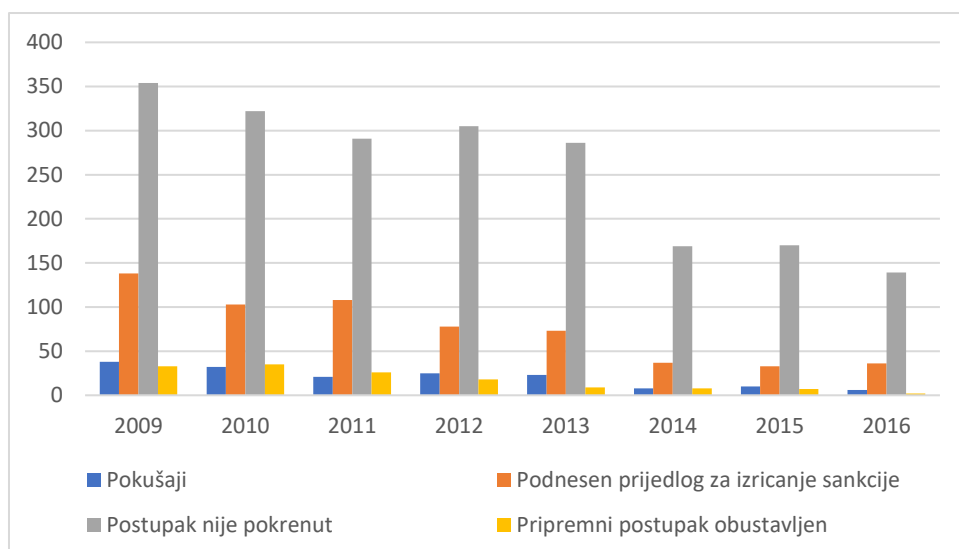
Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 14. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv života i tijela, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

	Ukupno	%	Pokušaj	%	Podnesen prijedlog za izricanje sankcije	%	Postupak nije pokrenut	%	Pripremni postupak obustavljen	%
2009.	525	100	38	7,2	138	26,3	354	67,4	33	6,3
2010.	460	100	32	6,9	103	22,4	322	70	35	7,6
2011.	452	100	21	4,6	108	23,9	291	64,4	26	5,8
2012.	401	100	25	6,2	78	19,5	305	76,1	18	4,5
2013.	368	100	23	6,3	73	19,8	286	71,3	9	2,4
2014.	214	100	8	3,7	37	17,3	169	78,9	8	3,7
2015.	210	100	10	4,7	33	15,7	170	80,9	7	3,3
2016.	177	100	6	3,4	36	20,3	139	78,5	2	1,2

Izvor: Državni zavod za statistiku

Iz tablice 14. također je vidljiv sličan trend kao i iz tablice 13. Ova tablica prikazuje pijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv života i tijela, pokušaju i vrsti odluke od 2009. do 2016. Vidljivo je kako kroz sav promatrani period većinom postupaka nije pokrenuto, što znači da su se maloljetnim počiniteljim odlukom odvjetnika pripisale alternativne mjere, odnosno utvrđeno je da je kazneni postupak nepotreban. U promatranom periodu jedina je vidljiva promjena u padajućem trendu prijavljenih maloljetnika, što je isto tako dobar pokazatelj, jer se postupkom diverzije želi smanjiti recidivizam maloljetnih počinitelja. S obzirom da je broj prijavljenih maloljetnika od 2009. do 2016. godine pao oko 30%, alternativne mjere pokazuju svoj učinak. Iz grafikona 13. je također vidljivo ovakvo kretanje podataka.

Graf 14. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznom djelu protiv života i tijela, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

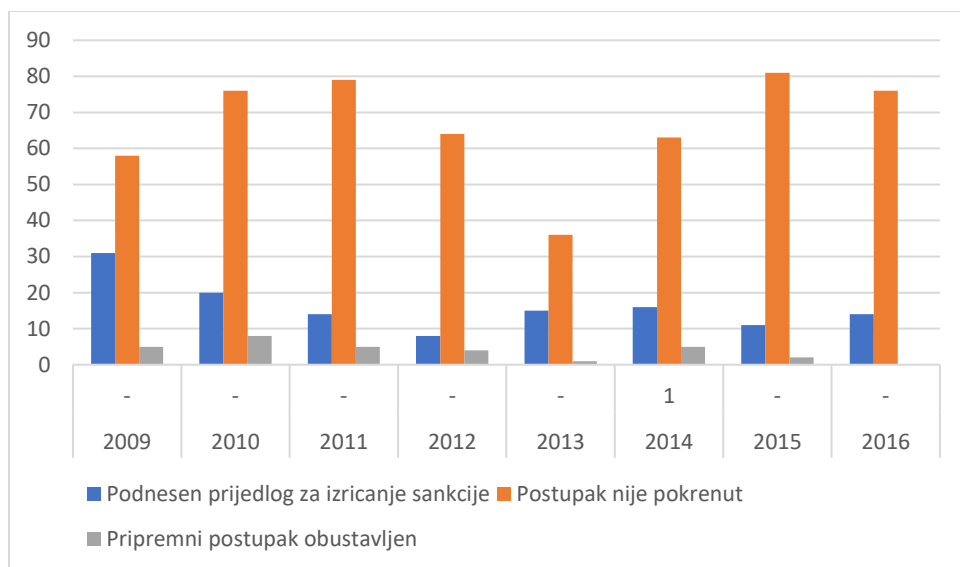
Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 15. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznom djelu protiv slobode i prava čovjeka, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

	Ukupno	%	Pokušaj	%	Podnesen prijedlog za izricanje sankcije	%	Postupak nije pokrenut	%	Pripremni postupak obustavljen	%
2009.	94	100	-	-	31	32,9	58	61,7	5	5,3
2010.	104	100	-	-	20	19,2	76	73,1	8	7,7
2011.	98	100	-	-	14	14,3	79	80,6	5	5,1
2012.	76	100	-	-	8	10,5	64	84,2	4	5,3
2013.	52	100	-	-	15	28,8	36	69,2	1	1,9
2014.	84	100	1	1,2	16	19,1	63	75	5	5,9
2015.	94	100	-	-	11	11,7	81	86,2	2	2,1
2016.	90	100	-	-	14	15,5	76	84,4	-	-

Izvor: Državni zavod za statistiku

Iz tablice 15. također je vidljiv sličan trend kao i iz tablice 13 te tablice 14. Ova tablica prikazuje prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv slobode i prava čovjeka, pokušaju i vrsti odluke od 2009. do 2016. Vidljivo je kako kroz sav promatrani period većina postupaka nije pokrenuta. Odlukom odvjetnika postupak nije išo u pokretanje, utvrđeno je da je pokretanje kaznenog postupka nepotrebno te su se maloljetnicima pripisale alternativne mjere prema principu diverzijskog načina postupanja. Iz grafikona 15. je također vidljivo ovakvo kretanje podataka.

Graf 15. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv slobode i prava čovjeka, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

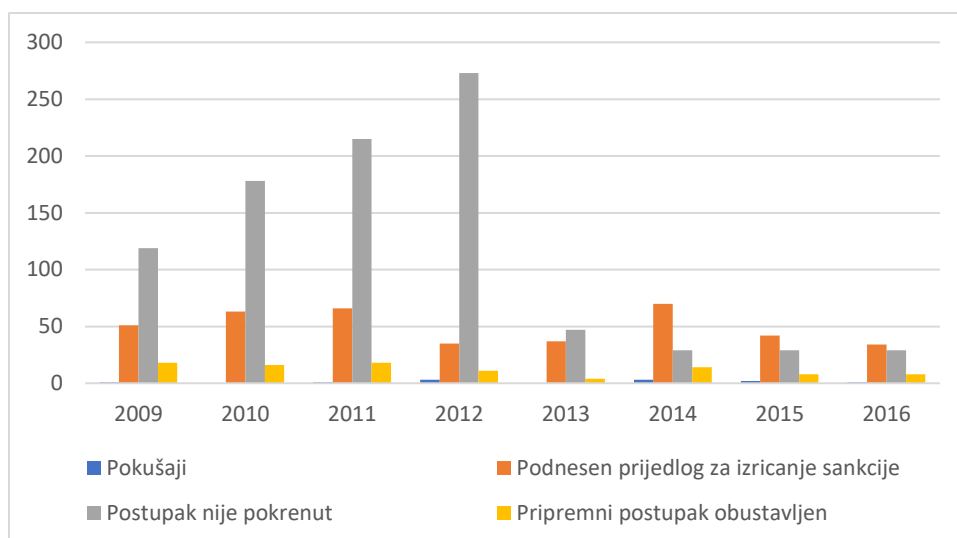
Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 16. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

	Ukup no	%	Pokuš aj	%	Podne sen prijed log za izrica nje sankc ije	%	Postu pak nije pokre nut	%	Pripre mni postu pak obust avljen	%
2009.	188	100	1	0,5	51	27,2	119	63,3	18	9,6
2010.	257	100	-	-	63	24,5	178	69,3	16	6,2
2011.	299	100	1	0,3	66	22,01	215	71,9	18	6,1
2012.	319	100	3	0,9	35	10,9	273	85,6	11	3,4
2013.	88	100	-	-	37	42,1	47	53,4	4	4,5
2014.	113	100	3	2,6	70	61,9	29	25,6	14	12,4
2015.	79	100	2	2,5	42	53,2	29	36,7	8	10,2
2016.	71	100	1	1,4	34	47,9	29	40,8	8	11,3

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 16. prikazuje pijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, pokušaju i vrsti odluke od 2009. do 2016. Podaci iz ove tablice nam pokazuju kako u periodu od 2009. do 2013. prevladava broj postupaka koji nisu pokrenuti, odnosno u tim su slučajevima upotrebljene alternativne mjere. Ipak, od 2014. do 2016. taj se pototak mijenja te se u većini slučajeva podnašaju prijedlozi za izricanje sankcije, iako ta disproporcija nije velika, ipak je veća te po postotku premašuje postupke koji nisu pokrenuti. U ovom slučaju kod kaznenog dijela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom više su se izricale sankcije, nego alternativne mjere i to u periodu od 2014. do 2016. Iz grafikona 16. je također vidljivo ovakvo kretanje podataka.

Graf 16. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznom djelu protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

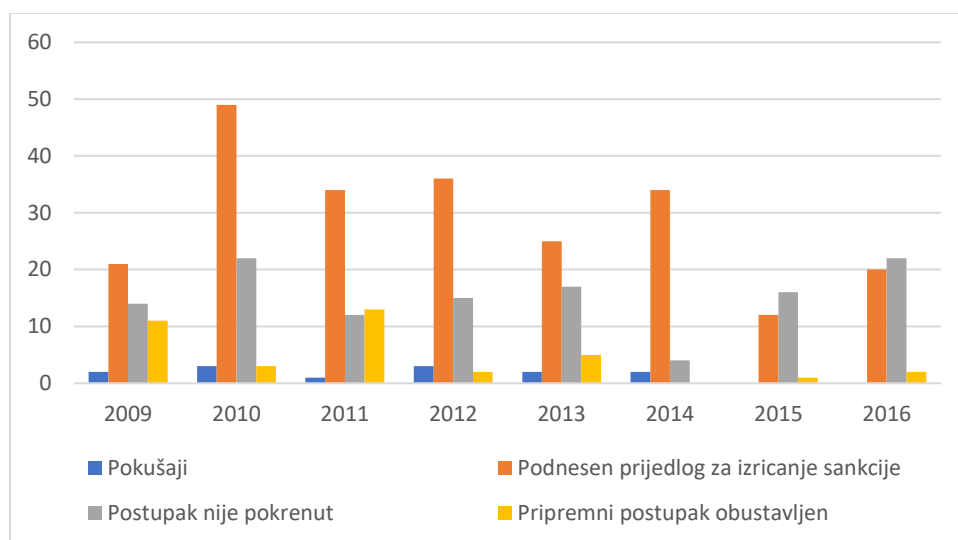
Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 17. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznom djelu protiv spolne slobode i spolnog čudoređa, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

	Ukupno	%	Pokušaj	%	Podnesen prijedlog za izricanje sankcije	%	Postupak nije pokrenut	%	Pripremni postupak obustavljen	%
2009.	46	100	2	4,3	21	45,6	14	30,4	11	23,9
2010.	74	100	3	4,1	49	66,2	22	29,7	3	4,1
2011.	59	100	1	1,7	34	57,6	12	20,3	13	22,1
2012.	53	100	3	5,6	36	67,9	15	28,3	2	3,7
2013.	47	100	2	4,3	25	53,2	17	36,2	5	10,6
2014.	38	100	2	5,3	34	89,5	4	10,5	-	-
2015.	29	100	-	-	12	41,4	16	55,2	1	3,4
2016.	44	100	-	-	20	45,5	22	50	2	4,5

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 17. prikazuje pijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, pokušaju i vrsti odluke od 2009. do 2016. Podaci iz ove tablice pokazuju kako u periodu od 2009. do 2014. su većinom podneseni prijedlozi za izricanje sankcija maloljetnim počiniteljima. No, od 2015. do 2016. u većini slučajeva postupak nije bio pokrenut što pokazuje kako su se od 2015. počele koristiti više alternativne mjere u slučajevima kad je odvjetnik ustvrdio da je sudski postupak nepotreban te da će kroz diverzijski proces postići veću učinkovitost u preodgoju i resocijalizaciji maloljetnih počinitelja. Iz grafikona 17. je također vidljivo ovakvo kretanje podataka.

Graf 17. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

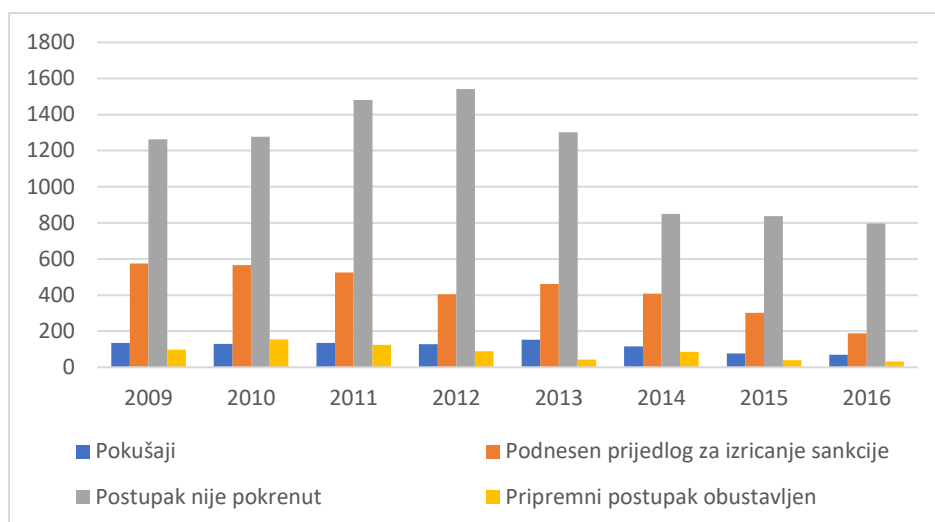
Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 18. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv imovine, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

	Ukupno	%	Pokušaj	%	Podnesen prijedlog za izricanje sankcije	%	Postupak nije pokrenut	%	Priprema postupak obustavljen	%
2009.	1936	100	135	6,9	575	29,7	1263	64,3	98	5,1
2010.	1998	100	129	6,5	566	28,3	1277	63,9	155	7,7
2011.	2131	100	135	6,3	525	24,6	1481	69,5	125	5,8
2012.	2034	100	127	6,2	404	19,8	1542	75,8	88	4,3
2013.	1805	100	152	8,4	461	25,5	1302	72,1	42	2,3
2014.	1342	100	115	11,5	408	30,4	849	63,3	85	6,3
2015.	1177	100	76	6,5	301	25,6	837	71,1	39	3,3
2016.	1017	100	69	6,8	188	18,5	797	78,4	32	3,1

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 18. i grafikon 18. prikazuju prikazuju prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv imovine, pokušaju i vrsti odluke u razdoblju od 2009. do 2016. Iz navedenih je vidljivo kako se kroz cijeli promatrani period najčešće postupak nije pokretao, što znači da su se odlukom odvjetnika u većini slučajeva izrekle alternativne mjere kojima se željelo izbjeći dug proces suđenja koji na kraju vjerojatno ne bi imao isti učinak na preodgoj i resocijalizaciju maloljetnog počinitelja kao što to imaju alternativne mjere. U promatranom periodu jedina vidljiva promjena je u padajućem trendu prijavljenih maloljetnika, što je isto tako dobar pokazatelj, jer se izricanjem i provođenjem alternativnih mjera smanjila stopa recidivizma maloljetnih počinitelja.

Graf 18. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv imovine, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

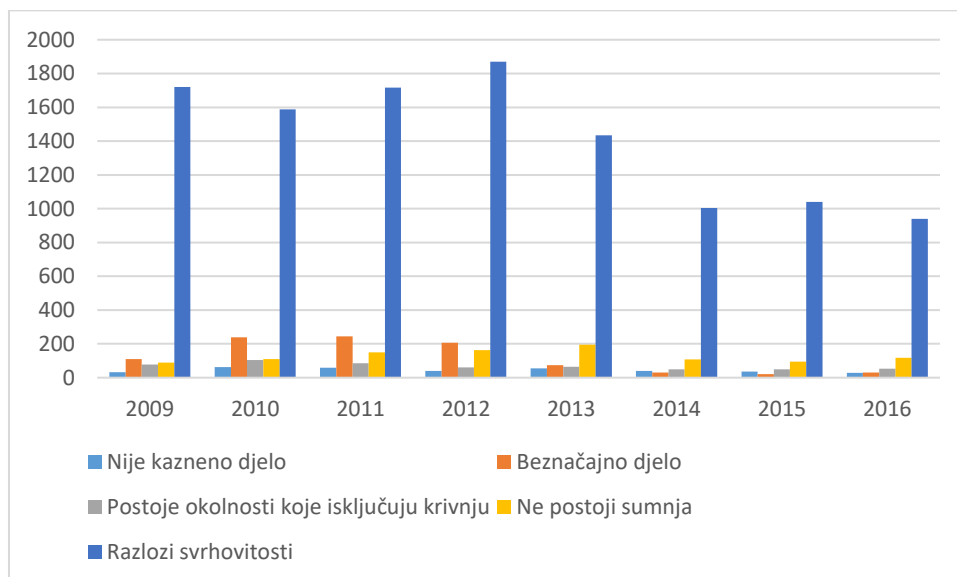
Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 19. Prijavljene maloljetne osobe prema vrsti odluke; postupak nije pokrenut (2009.-2016.)

Postupak nije pokrenut												
	Svega	%	Nije kazneno djelo	%	Beznadžajno djelo	%	Postoje okolnosti koje isključuju krivnju	%	Ne postoji sumnja	%	Razlozi svrhovitosti	%
2009.	2030	1	32	1,6	110	5,4	78	3,8	90	4,4	1720	84,7
2010.	2104	1	63	3,1	239	11,3	104	4,9	110	5,2	1588	75,5
2011.	2253	1	58	2,6	244	10,8	85	3,8	149	6,6	1717	76,2
2012.	2341	1	40	1,7	206	8,8	61	2,6	163	7	1871	80
2013.	1826	1	55	3	74	4,1	64	3,5	196	10,8	1435	78,6
2014.	1235	1	40	3,2	31	2,5	50	4	108	8,7	1004	81,3
2015.	1242	1	36	2,9	21	1,7	50	4	94	7,6	1041	83,8
2016.	1170	1	28	2,4	30	2,6	53	4,5	118	10	939	80,3

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 19. prikazuje prijavljene maloljetne osobe prema vrsti odluke (postupak nije pokrenut) u razdoblju od 2009. do 2016. Ova tablica kao i grafikon 19. prikazuju razloge zbog čega postupak protiv maloljetnog počinitelja nije pokrenut. Podaci u promatranom razdoblju od 2009. do 2016. godine pokazuju nam da postupak u najvećem broju slučajeva nije pokrenut zbog načela svrhovitosti, donesena je nagodba te se maloljetnom počinitelju izrekla neformalna sankcija, odnosno alternativna mjera. Načelo svrhovitosti pokazalo se kao korisna alternativa formalnim kaznama koje se provode u penalnim sustavima, stoga njegovu primjenu i provedbu preporučuju dokumenti poput Pekinških pravila i UN-ove Konvencije o pravima djeteta. Kada je kazneno djelo koje je počinilo maloljetnik manje težine, nastojati će se izbjeći pokretanje kaznenog postupka, a samim time se želi izbjeći potencijalna stigmatizacija maloljetnika te brži preodgoj i resocijalizacija maloljetnika u društvo (Cvjetko i Singer, 2011).

Graf 19. Prijavljene maloljetne osobe prema vrsti odluke (2009.-2016.)

Izvor: Državni zavod za statistiku

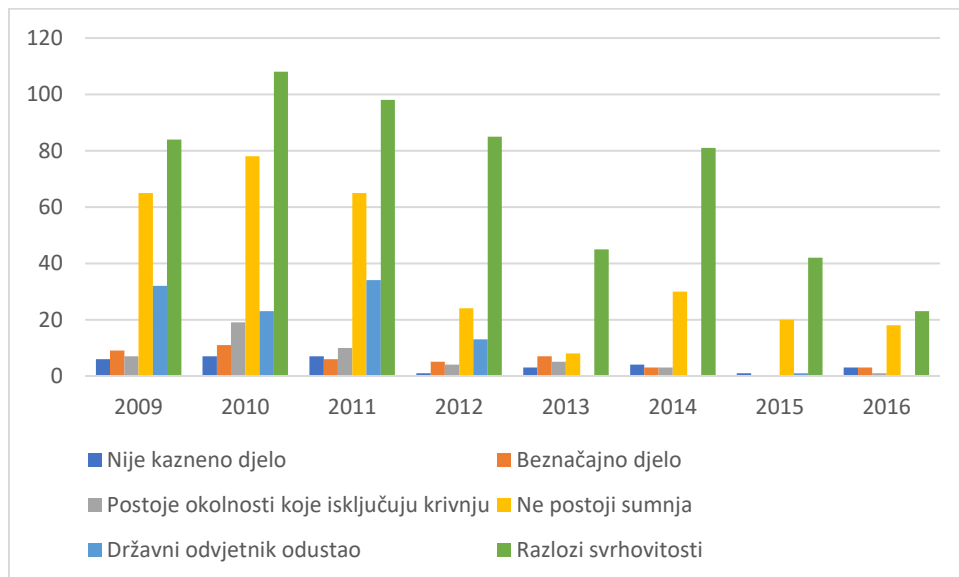
Tablica 20. Prijavljene maloljetne osobe prema vrsti odluke; pripremni postupak obustavljen (2009.-2016.)

Pripremni postupak obustavljen														
	Sve ga	%	Nije kazn eno djelo	%	Bez nača jno djel o	%	Post oje okol nosti koje isklj učuj u kriv nju	%	Nem a doka za	%	Drž avni odvj etni k odu stao	%	Razlo zi svrho vitost i	%
20 09.	203	1	6	2,9	9	4,4	7	3,4	65	3, 1	32	1,6	84	41,4
20 10.	246	1	7	2,8	11	4,5	19	7,7	78	3, 1	23	9,3	108	43,9
20 11.	220	1	7	3,2	6	2,7	10	4,5	65	2 9, 5	34	15, 5	98	44,5
20 12.	132	1	1	0,8	5	3,8	4	3	24	1 8, 2	13	9,8	85	64,4
20 13.	68	1	3	4,4	7	10, 3	5	7,4	8	1 1, 8	-	-	45	66,2
20 14.	121	1	4	3,3	3	2,5	3	2,5	30	2 5, 8	-	-	81	66,9

20 15.	64	1	1	1,6	-	-	-	-	20	3 1, 2	1	1,6	42	65,6
20 16.	48	1	3	6,3	3	6,3	1	2,1	18	3 7, 5	-	-	23	47,9

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 20 i grafikon 20. prikazuju prijavljene maloljetne osobe prema vrsti odluke (pripremi postupak obustavljen) u razdoblju od 2009. do 2016. Ova tablica prikazuje razloge zbog čega je pripremi postupak protiv maloljetnog počinitelja obustavljen. Iako je ova vrsta odluke u usporedbi s drugim vrstama odluke izražena u malom postotku, najčešće je pripremi postupak obustavljen zbog postupanja u skladu s načelom svrhovitosti. Ipak, ne smije se zanemariti broj prijavljenih maloljetnih počinitelja prema kojima je postupak obustavljen zbog nedostatka dokaza za daljnju proceduru, jer se taj postotak od 2011. do 2016. kreće od 20% do 30%.

Graf 20. Prijavljene maloljetne osobe prema vrsti odluke (2009.-2016.)

Izvor: Državni zavod za statistiku

ZAKLJUČAK

Maloljetne osobe u adolescentskoj fazi suočavaju se s raznim nesigurnostima te su skloniji vršnjačkom utjecaju, a isto tako na njihovo ponašanje utječe i obiteljska klima. Baš zbog toga što su adolescenti ranjiviji i nestabilniji od odraslih osoba, imamo drugačija očekivanja od njih te se drugačije odnosimo u postupku prema njima. Svaka zemlja posjeduje vlastito zakonodavstvo s obzirom na koje se odnosi prema maloljetnim delikventima te pri izradi zakona slijede svoju pravnu tradiciju. U Republici Hrvatskoj je shodno tome propisan Zakon o sudovima za mladež. Prema čl.2 ZMS-a „*Maloljetnik je osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila četrnaest, a nije navršila osamnaest godina života, a mladi punoljetnik je osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila osamnaest, a nije navršila dvadeset i jednu godinu života*“. S obzirom na maloljetničko kazneno pravo maloljetniku će sankcija biti izrečena tek ako maloljetnikovo ponašanje pokazuje sva obilježja kaznenog djela i ako je maloljetnik kriv za počinjeno kazneno djelo. Ovo se pravo razlikuje od općeg kaznenog prava zbog modernih kriminoloških spoznaja o uzrocima i specifičnostima maloljetničke delikvencije, ali i na spoznajama o mogućnostima njezina djelotvornog sprječavanja. Zato je u procesu čitavog kaznenog postupka nužno svakom maloljetniku pristupiti individualnim pristupom (Singer & Cvjetko, 2009).

Nadalje, prema čl. 4 ZMS-a „*Kazneni postupak prema maloljetniku, protiv mladež punoljetnika i u predmetima kaznenopravne zaštite djece je hitan*“. Cilj ove odredbe je maksimalno ubrzati postupk protiv maloljetnika, kako bi u što kraćem periodu mogao ostvariti veću koncentraciju posebnih radnji i na taj način skratiti vrijeme od počinjenja kaznenog djela ili prekršaja do izricanja sankcije maloljetniku. Prema rezultatima dobivenih promatranjem statističkih podataka da se zaključiti kako je u razdoblju od 2009. do 2013. godine postupak trajao godinu dana i više, no taj trend postupno pada od 2014. kada većina postupaka protiv prijavljenih maloljetnih počinitelja najčešće traje u periodu od jednog do šest mjeseci. Iz navedenih rezultata vidljivo je kako se načela hitnosti ozbiljnije počinje pridržavati tek nakon 2013. te se tek od tada trajanje postupka od prijave do donošenja odluke smanjuje. Također, vidljivo je kako je većina maloljetnih počinitelja optužena tek nakon jedne godine i više, i to čak 80% njih. Ovaj se trend postupno smanjuje od 2014. do 2016. te su maloljetni počinitelji optuženi nakon jedne godine i više ili u razdoblju od šest mjeseci do godine dana od prijave do donošenja odluke, odnosno navedeni promatrani periodi nisu više u tolikom nerazmjeru. Iako se trend smanjuje on je i dalje izražen, stoga je vidljivo kako je sam proces trajanja postupka od prijave do donošenja odluke predug, što nikako nije u skladu s načelom hitnosti. Iz rezultata

je vidljiv trend skraćivanja trajanja kaznenog postupka prema prijavljenim maloljetnim osobama. Prema podacima od 2014. do 2016. godine, može se zaključiti da tijela koja sudjeluju u postupku prema maloljetnim počiniteljima djeluju s najvećom hitnošću kako bi postupak mogao biti dovršen u najkraćem roku. Dokaz tomu su podaci iz 2014. kada se postupci prema prijavljenim maloljetnim osobama u trajanju od 12 i više mjeseci smanjuju na oko 3%. Ipak, trajanje procesa od prijave do donošenja pravomoćne odluke i dalje u većini slučajeva traje godinu dana i više, i to čak oko 45% slučajeva, što nije dobar pokazatelj te bi zakonodavna tijela trebala raditi na unaprijeđenju ove prakse.

Zakon o sudovima za mladež također ističe važnost preodgoja i resocijalizacije maloljetnog počinitelja, tako čl. 5 nalaže sljedeće: „*Svrha je odgojnih mjera da se pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora te osiguranjem opće stručne naobrazbe maloljetno počinitelja kaznenog djela utječe na njegov odgoj, razvijanje njegove cjelokupne ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činjenja kaznenih djela*“. Prema rezultatima dobivenih promatranjem statističkih podataka da se zaključiti kako je u promatranom periodu od 2009. do 2016., vidljivo kako većina postupaka nije pokrenuta, što znači da su maloljetnim počiniteljima odlukom odvjetnika pripisane alternativne mjere, odnosno utvrđeno je da je kazneni postupak nepotreban. Prema rezultatima dobivenim u promatranom razdoblju od 2009. do 2016. godine (čak u oko 70% slučajeva postupak nije pokrenut), da se zaključiti kako sustav maloljetničkog pravosuđa u Hrvatskoj u velikoj mjeri potiče uporabu alternativnih mjera za maloljetne počinitelje te se postupak preusmjeravanja maloljetnika, odnosno diverzije, provodi u Hrvatskoj.

Alternativnim mjerama izbjegava se procesuiranje maloljetnika od strane sustava maloljetničkog pravosuđa. Postupak diverzije primjenjuje se u slučajevima kada maloljetni počinitelj prizna počinjenje lakšeg kaznenog djela i ukoliko prema ostalim okolnostima nije potrebno provoditi formalni kazneni postupak. Ukoliko maloljetni počinitelj uspješno ispuni sve preuzete obveze određene od strane nadležnog tijela, protiv njega se neće pokrenuti kazneni postupak. (Puharić i Radić, 2015). Diverzijske mjere uključuju novčane kazne, naknadu žrtvi dobrovoljnim radom ili povratom štete, plaćanja štete, nudeći ispriku ili obavljanjem ograničenog broja sati društvene službe (Dünkel, 2009).

Prema rezultatima može se zaključiti kako je stručnjacima za maloljetnike u prvom planu zaštita i briga za maloljetnike, te najbitnije obrazovanju i njihovo što bržoj resocijalizaciji u društvo, što je različito od svrhe kažnjavanja odraslih počinitelja kaznenih djela. Također, diverzijskim mjerama želi se smanjiti stopa maloljetničkog recidivizma, što se s obzirom na općeniti pad

broja prijavljenih maloljetnih počinitelja tijekom promatranog perioda i postiglo. Zakon o sudovima za mladež u potpunosti je prihvatio preporuke pravnih instrumenata koje štite prava djece, u skladu s najboljim interesom djeteta.

Dakle, prevencija se ističe kao najbitnija stavka u sudovanju s maloljetnicima zbog predviđanja, suzbijanja i poboljšanja kvalitete života maloljetnih osoba i društva u kojem se on nalazi. Ako ipak dođe do počinjenja kaznenog djela, stručnjaci za mladež smatraju primjenu diverzije, odnosno preusmjeravanja s tradicionalnih oblika kažnjavanja ka alternativnim mjerama, najboljim izborom za postupanje prema maloljetnim počiniteljima.

POPIS TABLICA:

Tablica 1. Prijavljene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

Tablica 2. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv života i tijela te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

Tablica 3. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv slobode i prava čovjeka i građanina te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

Tablica 4. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

Tablica 5. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

Tablica 6. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv imovine te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

Tablica 7. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

Tablica 8. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv života i tijela (2009.-2016.)

Tablica 9. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv slobode i prava čovjeka i građanina (2009.-2016.)

Tablica 10. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom (2009.-2016.)

Tablica 11. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa (2009.-2016.)

Tablica 12. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv imovine (2009.-2016.)

Tablica 13. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznenim djelima, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

Tablica 14. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv života i tijela, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

Tablica 15. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv slobode i prava čovjeka, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

Tablica 16. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

Tablica 17. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv spolne slobode i spolnog ćudoreća, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

Tablica 18. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv imovine, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

Tablica 19. Prijavljene maloljetne osobe prema vrsti odluke; postupak nije pokrenut (2009.-2016.)

Tablica 20. Prijavljene maloljetne osobe prema vrsti odluke; pripremni postupak obustavljen (2009.-2016.)

POPIS GRAFIKONA:

Grafikon 1. Prijavljene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

Grafikon 2. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv života i tijela te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

Grafikon 3. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv slobode i prava ćovjeka i građanina te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

Grafikon 4. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

Grafikon 5. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv spolne slobode i spolnog ćudoreća te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

Grafikon 6. Prijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv imovine te trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

Grafikon 7. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke (2009.-2016.)

Grafikon 8. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv života i tijela (2009.-2016.)

Grafikon 9. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv slobode i prava ćovjeka i građanina (2009.-2016.)

Grafikon 10. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom (2009.-2016.)

Grafikon 11. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv spolne slobode i spolnog ćudoreća (2009.-2016.)

Grafikon 12. Optužene maloljetne osobe prema trajanju postupka od prijave do donošenja odluke za kazneno djelo protiv imovine (2009.-2016.)

Grafikon 13. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznenim djelima, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

Grafikon 14. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv života i tijela, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

Grafikon 15. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv slobode i prava čovjeka, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

Grafikon 16. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

Grafikon 17. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv spolne slobode i spolnog čudoređa, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

Grafikon 18. Pijavljene maloljetne osobe prema kaznenom djelu protiv imovine, pokušaju i vrsti odluke (2009.-2016.)

Grafikon 19. Prijavljene maloljetne osobe prema vrsti odluke; postupak nije pokrenut (2009.-2016.)

Grafikon 20. Prijavljene maloljetne osobe prema vrsti odluke; pripremni postupak obustavljen (2009.-2016.)

LITERATURA

1. Bareinske, C. (2004) Sanktion und Legalbewährung im Jugendstrafverfahren in Baden-Württemberg. Freiburg i. Br.: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht.
2. Bishop, D. M., Decker, S. H. (2006) Punishment and control: Juvenile Justice Reform in the USA u J. Junger-Tas, J., Decker, S. H. (ur.) International Handbook of Juvenile Justice. Dordrecht: Springer: 3-35.
3. Cajner Mraović, I. (2011) Etiologija i fenomenologija maloljetničke delinkvencije. Skripta za predmet Sociologija hrvatskoga društva 3: Društvo i maloljetnička delinkvencija.
4. Cajner Mraović, I., Vuić, A. & Kujundžić, J. (2018) Diverzija u kaznenopravnom sustavu za maloljetnike u Hrvatskoj. Zagreb: Hrabri telefon
5. Crasmöller, B. (1996) Wirkungen strafrechtlicher Sozialkontrolle jugendlicher Kriminalität. Pfaffenweiler: Centaurus Verlag.
6. Cvjetko, B., Singer, M. (2011) Kaznenopravna odgovornost mladeži u praksi i teoriji. Zagreb: Organizator.
7. Doek, J. (2009) The UN Convention on the Rights of the Child u Junger-Tas, J., Dünkel, F. (ur.) Reforming Juvenile Justice. New York: Springer.
8. Dünkel, F. (2003a) Entwicklungen der Jugendkriminalität und des Jugendstrafrechts in Europa - ein Vergleich u Riklin, F. (ur.) Jugendliche, die uns Angst machen. Was bringt das Jugendstrafrecht? Luzern: Caritas-Verlag: 50-124.
9. Dünkel, F. (2009) Diversion: A Meaningful and Successful Alternative to Punishment in European Juvenile Justice Systems u Junger-Tas, J., Dünkel, F. (ur.) Reforming Juvenile Justice. New York: Springer
10. Heinz, W. (2005) Zahlt sich Milde aus? Diversion und ihre Bedeutung für die Sanktionspraxis. Teil 1 und 2. *Zeitschrift für Jugendkriminalrecht und Jugendhilfe* sv. 16: 166-178, 302-312.
11. Heinz, W. (2006) Rückfallverhütung mit strafrechtlichen Mitteln. Diversion – eine wirksame Alternative zu “klassischen” Sanktionen, *Soziale Probleme*, sv. 17: 174-192.
12. Heinz, W. (2008) Das strafrechtliche Sanktionensystem und die Sanktionierungspraxis in Deutschland.
13. Junger-Tas, J. (2009) Challenges to criminology in the 21st century, *Criminology in Europe, Newsletter of the European Society of Criminology*, sv: 8(3), 3: 13-16.

14. Junger-Tas, J. (2009) The Importance of the Family u The Many Faces of Youth Crime: Contrasting Theoretical Perspectives u Junger-Tas, et al. (ur.) *Juvenile Delinquency across Countries and Cultures*:
15. Keating, D. (1990) Adolescent thinking u Feldman, S. S., Elliott, G.R. (ur.) *At the threshold: The developing adolescent*. Cambridge, MA: Harvard University Press: 54-89.
16. Puharić, B., Radić, I. (2015). Primjena načela svrhovitosti u postupanju prema maloljetnicima. *Hrvatski ljetpis za kazneno pravo i praksu*, 22 (2), 635-670.
17. Schumann, K. F. (2003a) (ur.) *Delinquenz im Lebensverlauf. Bremer Längsschnittstudie zum Übergang von der Schule in den Beruf bei ehemaligen Hauptschülern*, vol. 1 i 2. München: Juventa.
18. Schumann, K. F. (2003b) *Delinquenz im Lebenslauf–Ergebnisbilanz und Perspektiven* u Schumann, K. F. (ur): *Delinquenz im Lebensverlauf. Bremer Längsschnittstudie zum Übergang von der Schule in den Beruf bei ehemaligen Hauptschülern*. Vol 1i 2. München: Juventa: 209-222.
19. Storz, R. (1994) *Jugendstrafrechtliche Reaktionen und Legalbewährung* u Heinz,W., Storz, R. (ur.) *Diversion im Jugendstrafverfahren der Bundesrepublik Deutschland*. 3rd ed., Bonn: Forum Verlag Godesberg: 131-222.
20. *Statistička izvješća (2009 -2016) Maloljetni počinitelji kaznenih djela, prijavne, optužbe i osude*. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.
21. Steinberg, L. (2002) *Adolescence* (6th edition). New York: McGraw Hill.
22. Warr, M. (2002) *Companions in Crime: The Social Aspects of Criminal Conduct*. Cambridge. Cambridge University Press.
23. Weijers, I., Grisso, T. (2009) *Criminal Responsibility of Adolescents: Youth as Junior Citizenship* u Junger-Tas, J., Dünkel, F. (ur.) *Reforming Juvenile Justice*. New York: Springer.

SAŽETAK

EVALUACIJA PRIMJENE POJEDINIH MEĐUNARODNIH STANDARDNA POSTUPANJA PREMA MALOLJETNIM POČINITELJIMA KAZNENIH DJELA U HRVATSKOJ

Nina Kajser

Među najvažnijim temeljnim načelima u postupanju prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, sukladno Međunarodnim minimalnim standardnim pravilima postupanja, nalaze se načelo hitnosti i načelo svrhovitosti. Republika Hrvatska kroz svoje zakonodavstvo realizira navedena načela, te su i određene promjene Zakona o sudovima za mladež, trebala osigurati skraćivanje postupaka prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, odnosno primjenu alternativnih mjera umjesto formalnog kaznenog postupka. Ovaj rad donosi analizu i pregled trajanja kaznenog postupka prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela te primjenu načela svrhovitosti u Hrvatskoj u razdoblju od 2009. do 2016. godine. Cilj rada bilo je utvrđivanje trajanja postupka od prijave do donošenja odluke za prijavljene te optužene maloljetne osobe odluke te vstu odluke koja je izrečena maloljetnim počiniteljima. Istraživanje je provedeno kvantitativnom metodologijom, korištenjem metode deskripcije. Analiza je provedena temeljem službenih podataka Državnog zavoda za statistiku za ukupan kriminalitet maloljetnika u Hrvatskoj, kao i za pojedine kategorije kaznenih djela. Dobiveni rezultati pokazuju kako se trajanje kaznenog postupka prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela je u postupnom padu te kod većine prijavljenih maloljetnih osoba postupak traje od šest mjeseci do godine dana. S druge strane, većina maloljetnih počinitelja optužena je tek nakon jedne godine i više, i to čak 80% maloljetnih počinitelja, ali taj se trend smanjuje nakon 2014. godine, kao i kod prijavljenih maloljetnih osoba kod kojih se trajanje procesa nakon 2013. smanjuje sa jedne godine i više na šest mjeseci do godine dana. S obzirom na vrstu odluke koja je izrečena maloljetnim počiniteljima, vidljivo je kako kroz sav promatrani period većinom postupaka nije pokrenuto, što znači da su se maloljetnim počiniteljim odlukom odvjetnika pripisane alternativne mjere, odnosno utvrđeno je da je kazneni postupak nepotreban.

Ključne riječi: maloljetni počinitelji kaznenih djela, rehabilitacija, alternativne mjere, načelo hitnosti, načelo svrhovitosti, trajanje kaznenog postupka

SUMMARY

EVALUATION OF THE IMPLEMENTATION OF SOME INTERNATIONAL STANDARDS OF TREATMENT TO JUVENILE OFFENDERS OF CRIMINAL OFFENSES IN CROATIA

Nina Kajser

Among the most important principles in dealing with juvenile perpetrators of criminal offenses, in accordance with the International Minimum Standard Rules of Procedure, there is the urgency principle and purposefulness principle. The Republic of Croatia, through its legislation, achieves these principles and certain changes to the Law on Juvenile Courts should ensure shortening of proceedings against juvenile perpetrators of criminal offenses, apropos the application of alternative measures instead of formal criminal proceedings. This paper provides an analysis and review of the duration of criminal proceedings against juvenile perpetrators of criminal offenses and application of the purposefulness principle in Croatia in the period from 2009 to 2016. The aim of the work was to determine the length of the procedure from the application until the decision on the registered and the accused minors of the decision and the verdict issued to juvenile offenders. The research was conducted by quantitative methodology, using the descriptive method. The analysis was conducted on the basis of official data of the Central Bureau of Statistics for the total crime of juveniles in Croatia, as well as for certain categories of criminal offenses. The obtained results show that the duration of the criminal proceedings against juvenile perpetrators of criminal offenses is in a gradual decline and in the majority of reported juveniles the proceedings last from six months to one year. On the other hand, the majority of juvenile perpetrators are charged only after one year and more, even 80% of juvenile perpetrators, but this trend decreases after 2014, as well as with reported juveniles whose duration is after 2013 decreases from one year to more for six months to one year. Given the type of decision made to juvenile perpetrators, it is evident that throughout all the observed period most of the proceedings have not been initiated, which means that the minor offender's perpetrator's decision was attributed to an alternative measure, apropos it was found that the criminal proceedings were unnecessary.

Key words: juvenile perpetrators of criminal offences, rehabilitation, alternative measures, urgency principle, purposefulness principle, duration of criminal proceedings